

Vänsterpartiet Storstockholms

Omställningsplan

2022-2026

Vänsterpartiet Storstockholm
Augusti 2022

Innehåll

Vi väljer en grön och rättvis framtid

Framtidens Stockholmsregion kan vara rättvis och grön. Våra bostäder kan vara trivsamma och energisnåla. Våra transporter kan ske bekvämt, billigt och utan att förorena. Maten vi ställer på bordet och sakerna vi omger oss med kan vara hållbara och utan hälsofarliga tillsatser. Vi kan både ha kortare arbetstid och en rikare fritid. Vi kan konsumera mindre och ändå ha det bra. All vår energi kan komma från förnybara källor. Detta är fullt möjligt.

Men framtiden kan också bli svår och farlig. Den nuvarande användningen av naturresurser är ohållbar. Vi lever i en värld som redan är tydligt påverkad av klimatförändringar, gifter och skövling av omistliga naturvärden. Vinstjakt till varje pris går före hänsyn till biologisk mångfald och planetens förmåga att försörja oss alla. Om inget görs kommer det att leda till ännu fler förstörda ekosystem, stigande havsnivåer, extrema väderhändelser och omfattande befolkningsflyttningar. Det kommer att slå hårt mot hela världen, inklusive Stockholmsregionen.

Idag ligger svenskarnas utsläpp av växthusgaser tio gånger högre än vad som borde vara en absolut övre gräns. Ser vi till hela vår resurskonsumtion skulle det behövas fyra jordklot om alla levde som i Sverige.¹

Att bara tala om genomsnitt döljer dock viktiga skillnader. I själva verket står vissa grupper för en långt större klimat- och resurspåverkan än andra. Män mer än kvinnor och höginkomsttagare långt mer än låginkomsttagare. Det är därför män och höginkomsttagare som måste ställa om mest.

Vissa områden och kommuner i vår region domineras av välbärgad medelklass och rika hushåll som genom stora hus, många bilar, otaliga flygresor och stor konsumtion sätter ett ohållbart klimatavtryck på vår planet. Samtidigt kanske de köper ekologisk mat och ser sig som miljöföredömen. Men klyftorna i dagens ekonomiska system skapar också stora grupper av människor med begränsade möjligheter till konsumtion. De köper ofta kläder på second hand, åker kollektivt och stannar hemma på semestern, vilket paradoxalt nog gör dem till miljöföredömen.

Vi vill inte göra fattigdom till norm. Däremot kan inte kapitalets rovdrift och överklassens överdrivna konsumtion fortsätta forma vårt samhälle. Istället ska vi hushålla med och rättvist fördela de naturresurser som vi är satta att förvalta. Övertygande forskning visar nämligen att konsumtionshets och slöseri med naturresurser är mindre i mer jämlika samhällen.

Vill vi bevara våra ekosystem och förbättra välfärden för det stora flertalet behöver vi göra stora förändringar i samhället. Borgerligheten tror att vi människor enbart drivs av ekonomiska faktorer. Då blir politikens mål skattesänkningar, ökade klyftor och materiell tillväxt. I deras samhälle är allt till salu, även naturen. Den politiken tar inte hänsyn till sociala eller ekologiska värden och slår sönder samhället.

Vi i Vänsterpartiet vet att människor även drivs av omtanke om kommande generationer och solidaritet med utsatta människor i Sverige och världen. Vi vill förstås ha det bra, men inte på bekostnad av andra. Vår miljö och våra välfärdssystem, ytterst vår framtid, är inte till salu.

I vår vision om en hållbar Stockholmsregion bör de totala utsläppen orsakade av vår samlade konsumtion vara mindre än ett ton per person 2040. Vårt ekologiska fotavtryck ska i princip inte vara större än vad ett jordklot kan tillhandahålla. Vi ska ta ansvar både för det som produceras i regionen och för vår konsumtion av varor tillverkade utanför Sverige.

Den privata konsumtionen står för omkring 60 procent av de konsumtionsbaserade växthusgasutsläppen och den offentliga konsumtionen samt investeringar för cirka 40 procent. Av den privata konsumtionen står mat för cirka 26 procent, boende för cirka 23 procent och transporter för cirka 32 procent (denna siffra inkluderar dock inte den totala klimatpåverkan från utrikes flygresor).²

För att bli en hållbar region behöver vi både ta itu med den offentliga verksamhetens klimatpåverkan och skapa förutsättningar för enskilda att leva inom ramarna. Att bedriva verksamhet gemensamt inom den offentliga sektorn gör det möjligt att använda resurser mer effektivt och att rikta dem dit de bäst behövs. Därför behöver vi dela på fler resurser och göra mer tillsammans.

Många kommuner i Stockholms län har redan målsättningar för minskade utsläpp och andra klimatmål. Det är bra, men vi i Vänsterpartiet vill driva på för att hela regionen beslutar att utsläppen av växthusgaser i regionen ska vara nära noll redan 2030.

Vänsterpartiet vill införa utsläppsbudgetar på kommunal, regional och nationell nivå. Där fastställs lång- och kortsiktiga utsläppsmål för alla samhällssektorer. De kopplas till konkreta åtgärder för att minska utsläppen och anpassa samhället till pågående klimatförändringar. De ska följas upp årligen. Alla politiska beslut ska analyseras ur klimat- och resurssynpunkt.

Det är också hög tid att inse att klimatförändringarna redan är här. Därför behövs också anpassningsåtgärder. Alla kommuner bör omgående tillsätta expertgrupper för att utarbeta åtgärds- och anpassningsprogram för både land- och vattenrelaterade klimatproblem.

Det räcker inte med lokala ansträngningar. Även på riksplanet och internationellt behövs en ny politik som vågar bryta med den rådande kapitalistiska ordningen och kraftfullt ökar den gemensamma finansieringen av basala nyttigheter. En politik som skyndsamt avvecklar användningen av fossila bränslen på global nivå.

Ska den här omställningsvisionen förverkligas är det viktigt att ett vasst Vänsterparti får större inflytande både i riksdagen och i kommuner och landsting. Men inte ens det räcker – det krävs också en stark organiserad gräsrotsrörelse som sätter press på politiker och andra samhällsaktörer.

¹ <https://www.wwf.se/klimat/ekologiska-fotavtryck/>, hämtad 15 juni 2022

² <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtions-baserade-utslapp-per-person/>, hämtad 15 juni 2022

Vårt fotavtryck är för stort

Stockholmsregionen har ett ohållbart klimatavtryck. Enligt den officiella statistiken från SMHI ser det ut som om regionen släppte ut 4,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2019.³ Utsläppen har kontinuerligt minskat, vilket delvis beror på energieffektivisering men också förklaras av att produktion har förlagts utanför länet. En stor del av våra utsläpp syns alltså inte i länsstatistiken. Dessa utsläpp bokförs på någon annans konto.

Figur 1: Utsläpp inom länet i miljoner ton koldioxidekvivalenter⁴

Den stora delen av stockholmarnas klimatavtryck kommer från vår konsumtion av importerade produkter och livsmedel, och av flygresor där utsläppen inte syns i vår statistik. Om vi utgår från de genomsnittliga konsumtionsbaserade växthusgasutsläppen per person för landet som helhet⁵ och multiplicerar dem med folkmängden i Stockholm⁶ så ser det ut som att den samlade konsumtionen i Stockholms län 2019 orsakade utsläpp på cirka 21,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Det betyder att vi stockholmare orsakar nästan fem gånger mer utsläpp ur ett konsumtionsperspektiv än ur ett territoriellt perspektiv. Hushållens konsumtion står för cirka tre femtedelar av dessa utsläpp.⁷

En hållbar nivå

Idag har världen släppt ut för mycket växthusgaser. Vi behöver komma ner till nollutsläpp så snart som möjligt. På sikt ska vi inte orsaka mer utsläpp än vad planetens skogar, mark

³ <https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/>, hämtad 15 juni 2022

⁴ <https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/>, hämtad 15 juni 2022

⁵ <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-per-person/>, hämtad 15 juni 2022

⁶ Statistikmyndigheten SCB:s statistikdatabas

⁷ <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-per-person/>, hämtad 15 juni 2022

och hav långsiktigt kan ta hand om. FN-organet UNEP anger att de globala utsläppen måste ner till 0,9 ton koldioxidekvivalenter per person till 2050 om vi ska kunna nå 1,5-gradersmålet.⁸ Idag genererar en genomsnittlig svensk tio gånger mer utsläpp beräknat ur ett konsumtionsperspektiv.⁹ Så det är lång väg kvar och ont om tid.

Halten koldioxid har nu blivit så hög i atmosfären att klimatet börjar bli instabilt. Vi är så sent ute att det inte räcker med att komma ner till nollutsläpp så fort som möjligt. Vi måste också se till att jordens förmåga att ta hand om koldioxid förbättras, framför allt genom att förändra jord- och skogsbruket, och troligen även begrava en hel del koldioxid på teknisk väg.

Hoten mot den biologiska mångfalden och gifter i miljön

Forskare har definierat nio planetära gränser som är grundläggande för fungerande ekosystem och hållbar försörjning för mänskligheten. Fem av dessa – klimatförändringarna, exploatering av mark och skogar, förlust av biologisk mångfald, obalanserade flöden av kväve och fosfor och nya kemiska substanser (t ex kemikalier och plaster) – överskrider vi redan med råge.¹⁰

Vår skövling av viktiga ekosystem som hav, skogar, regnskogar och mangroveträsk orsakar en snabb minskning av antalet arter och vilda djur. Matindustrin domineras idag av en handfull odlade arter av växter och djur på bekostnad av den mångfald som kännetecknar livskraftiga ekosystem. Antalet ryggradsdjur har minskat med 68 procent de senaste 50 åren.¹¹ Även antalet arter minskar hastigt. Omkring sju procent av jordens arter har redan utrotats av människan.¹² En hållbar och rättvis klimatpolitik behöver förenas med arbetet för att skydda och stärka den biologiska mångfalden, och så långt möjligt komma ifrån plast- och kemikaliesamhället.

⁸ <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/36990/EGR21.pdf>, Emissions Gap Report 2021, UNEP, hämtad 15 juni 2022

⁹ <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-per-person/>, hämtad 15 juni 2022

¹⁰ <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>, hämtad 15 juni 2022

¹¹ <https://www.wwf.se/rapport/living-planet-report/>, hämtad 15 juni 2022

¹² <https://www.svd.se/a/97d8bdce-61b2-4d8c-a6b3-aa38f18997b9/ny-studie-130000-arter-har-utrotats>, hämtad 15 juni 2022

Vänsterpartiet vill:

- ✓ Att länet tar ansvar för att minska utsläppen som orsakas av vår samlade konsumtion, inklusive importerade varor och internationella flygresor.
- ✓ Att vi i länet senast år 2040 släpper ut mindre än ett ton koldioxidekvivalenter per person och år beräknat ur ett konsumtionsperspektiv.
- ✓ Att klimatarbetet och arbetet för att rädda den biologiska mångfalden går hand i hand.

Naturvårdsverket beskriver tre olika sätt att beräkna utsläpp av växthusgaser och vår klimatpåverkan. Det är viktigt att hålla reda på vilket mått som avses när olika siffror presenteras.

Fakta

Territoriella utsläpp – huvudsakligt mått (används i FN)

Utsläpp inom Sveriges, eller länets, gränser. Beräknas utifrån detaljerade data om aktiviteter som utförs inom Sveriges gränser. Används för att följa upp klimatmålen som satts upp för Sverige inom FN, EU och nationellt.

Produktionsbaserade utsläpp – kompletterande mått

Utsläpp från svenska aktörer. Beräknas utifrån detaljerad statistik om svenska företags och människors bränsleanvändning i kombination med de territoriella utsläppen. Omfattar utsläpp som skett både utanför och innanför Sveriges gränser, och följer samma avgränsning som gäller för nationell ekonomisk statistik - nationalräkenskaperna.

Konsumtionsbaserade utsläpp – kompletterande mått

Utsläpp, klimatpåverkan som svensk konsumtion orsakar i Sverige och andra länder. Beräknas modellbaserat vilket ger stor osäkerhet för utsläpp i andra länder från det som vi importerar. Utsläppen i Sverige från konsumtion baseras på de produktionsbaserade utsläppen.

Från fossil energi till förnybar energi

Befolkningen i Stockholmsregionen utgör ca 23 procent av landets totala befolkning och beräknas öka från dagens knappa 2,4 miljoner till omkring 2,7 miljoner vid slutet av 2020-talet - en ökning med ca 14 procent jämfört med idag.¹³

En större befolkning leder till ett ökat behov av bostäder, transporter, livsmedel och teknisk infrastruktur som elnät, vatten och avlopp, bredband och transportinfrastruktur. Sett till antalet anställda, utgör Stockholmsregionen även Sveriges största län för industriproduktion.

Sammantaget ställer detta faktum stora krav på energiförsörjningen i regionen, vilket medverkar till länets omfattande behov och användning av samhällets energiresurser. Mot bakgrund av den accelererande klimat- och miljökrisen, samspelar dessa faktorer för energiförsörjningens utveckling i regionen, vilket gör att omställningen från den fossila energin till den förnybara energin är helt nödvändig.

Energi - fossilt eller förnybart?

En enkel förklaring till energi är att all energi är rörelse, eller förmågan till rörelse och finns i olika former. Bebyggelse, transporter - i form av tåg, fartyg, flygplan och bilar - liksom industrin, behöver energi för att kunna fungera. All energianvändning påverkar klimat och miljö. Det är därför viktigt vilka källor som används till energin. Energikällorna kan delas in i förnybara - som sol, vind och vatten - och inte förnybara - uran, kol, olja, naturgas, eller med ett samlande namn, fossila källor.

Ungefär 80 procent av världens energitillförsel kommer från användningen av fossila bränslen.¹⁴ Det orsakar stora utsläpp av koldioxid och påverkar den globala uppvärmningen och klimatförändringarna. Dessa energikällor måste samhället komma bort ifrån för att istället använda förnybara och hållbara energikällor för den energiproduktion vi behöver nu och i framtiden. Det är grundförutsättningarna i den nödvändiga omställningen.

Ohållbart – och för långsamt

Stockholms län är det län inom vilket den största andelen av Sveriges energi förbrukas, samtidigt som regionens energianvändning fortsätter att vara miljö- och klimatmässigt ohållbar. Trots att det funnits tydliga klimatmål i flera år har de klimatpåverkande utsläppen endast minskat med 35 procent mellan 1990 och 2019.¹⁵ Det har gått och går för långsamt. Färskare beräkningar visar att de nationella utsläppsminskningarna måste ligga på över 20 procent årligen för att klara Parisavtalets 1,5-gradersmål.¹⁶ Utsläppen måste således kraftigt sänkas för att på sikt helt upphöra. Det innebär bland annat att energianvändningen måste effektiviseras och ställas om från fossilt till förnybart.

¹³ <https://www.regionstockholm.se/globalassets/4.-regional-utveckling/alla-projekt-inom-regional-utveckling/demografidagen2019/lansprognosrapporten-2019.pdf>, hämtad 13 juni 2022

¹⁴ <https://www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/vad-ar-energikallor/>, hämtad 8 juni 2022

¹⁵ <https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/>, hämtad 16 juni 2022

¹⁶ <https://www.wwf.se/val2022/utslappsbudget/>, hämtad 8 juni 2022

Trenden går mot ett ökat beroende av elenergi, när bland annat förbränningsmotorer successivt ersätts med eldrift. Elektrisk energi har hög kvalitet eftersom den lätt kan omvandlas till de flesta andra energiformer. Under tidigare år har elanvändningen ökat ytterst långsamt tack vare energieffektiviseringar och få nytillkommande verksamheter med höga effektbehov, men nya förbrukningsmönster och ökad elektrifiering bidrar till regionalt ökad efterfrågan, vilket gör att elförsörjningen i länet är ansträngd som en följd av begränsningar i transmissionsnäten och de regionala distributionsnäten.

Energi, klass och kön

Faktorer som klass och kön påverkar samhällets energianvändning. Stockholmsregionens energianvändning är socialt och könsmissigt snedfördelad. Ensamstående män utan barn gör till exempel av med 20 procent mer energi än kvinnor i samma situation.¹⁷ Ensamstående kvinnor med barn, boende i hyresrätt och personer med låg inkomst bidrar minst till energikonsumtionen genom att ha mindre bostäder, flyga mindre, oftare åka kollektivt och konsumera mindre. Några av de viktigaste åtgärderna för att nå en mer hållbar energianvändning är därför att kraftfullt öka den progressiva beskattningen och verka för en mer jämlik inkomstfördelning än idag.

Nödvändiga utsläppsminskningar

I stort sett alla aktiviteter och/eller tillverkning eller användning av produkter orsakar mer eller mindre klimatpåverkande utsläpp vid något tillfälle. Beräkningar och mätningar av växthusgasutsläpp utgår i regel från territoriella mått som omfattar en viss geografisk gräns eller från så kallade konsumtionsbaserade mått, där utsläppen räknas i hela produktionsprocessen. Ytterligare ett sätt att räkna utgår från produktionsbaserade utsläpp som omfattar utsläpp av inhemska företag och personer, oavsett var utsläppen skett.¹⁸ I denna omställningsplan berör vi i huvudsak de territoriella och konsumtionsbaserade utsläppen.

Stockholmsregionens största energirelaterade utsläpp sker inom sektorerna transporter, el och fjärrvärme, men även från produktion (industri) och konsumtion. Konsumtionen av importerade varor innebär ett stort energiavtryck i de länder och områden där varorna produceras och synliggörs oftast inte i de inhemska beräkningarna. Detsamma gäller de fossila bränslen som används i internationella transporter, liksom ett ständigt ökande flygande. När inrikes och utrikes flygresor räknas in, står enbart transporter för cirka 80 procent av länets totala utsläpp.

I överensstämmelse med det nationella målet, slår *Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen* fast att det går att minska utsläppen från vägtrafiken med 70 procent till 2030, förutsatt en kombination av olika statliga, regionala och lokala styrmedel och åtgärder.¹⁹ Men Vänsterpartiet vill gå längre. Vi menar att så länge koldioxid släpps ut kommer också temperaturökningarna att fortsätta. Vi menar att alla utsläpp av växthusgaser måste upphöra och komma ner till noll, redan till 2030. De måste till och med bli negativa, det vill säga tas bort från atmosfären.

Det kräver att utsläppen från samtliga sektorer i regionen minskar drastiskt redan under nuvarande och kommande år, i synnerhet inom transporter och inom bebyggelse och fjärrvärme. Takten i minskningen måste öka, annars kommer målet inte att uppnås.

Grön och rättvis energiomställning - all energi ska vara förnybar

Vänsterpartiet vill verka för en kraftfull omställning - med avstämning 2030 - fram till 2040. All införd energi ska till 100 procent vara förnybar. En fossilfri energianvändning innebär att inga fossila bränslen tillförs i något led.

Våra överordnade energimål för Stockholmsregionen är:

1. Stockholmsregionen använder inte mer energi än vad som ryms inom regionens rättmätiga andel av vad planeten kan bära
2. Energianvändningen minskar kraftigt, på sikt mer än halveras jämfört med idag (2022)
3. Energianvändningen ska vara 100 procent fossilfri
4. Regionens egen förnybara energiproduktion motsvarar mer än hälften av behovet
5. All energi i regionen är till 100 procent förnybart producerad

Den nödvändiga energiomställningen

Energiomställningen berör energins hela värdekedja – från tillförsel och omvandling till användning – och omfattar alla sektorer i samhället: energisektorn, bebyggelse, transporter, industri, jord- och skogsbruk samt avfall. Det betyder såväl energiproduktion som energianvändning.

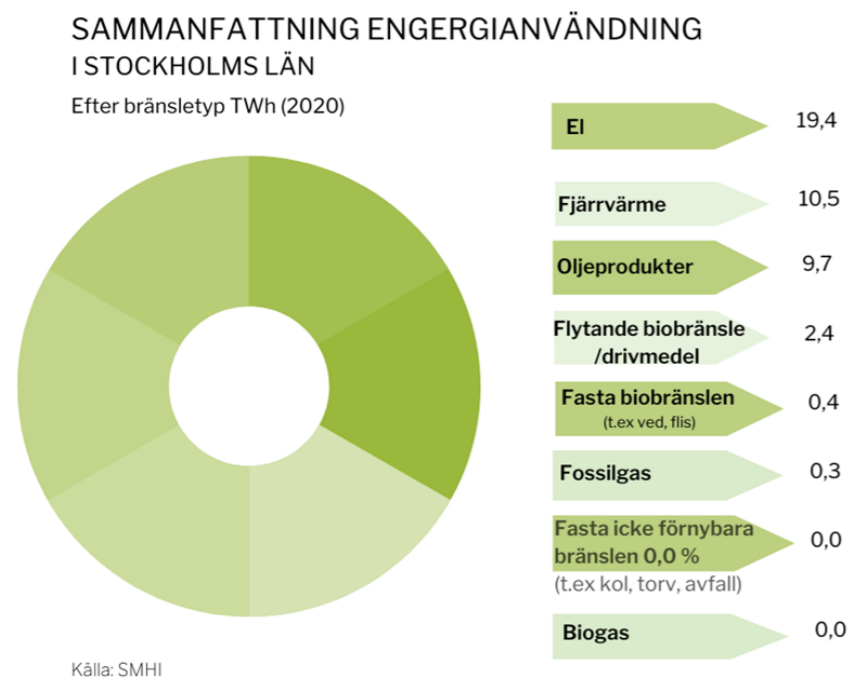
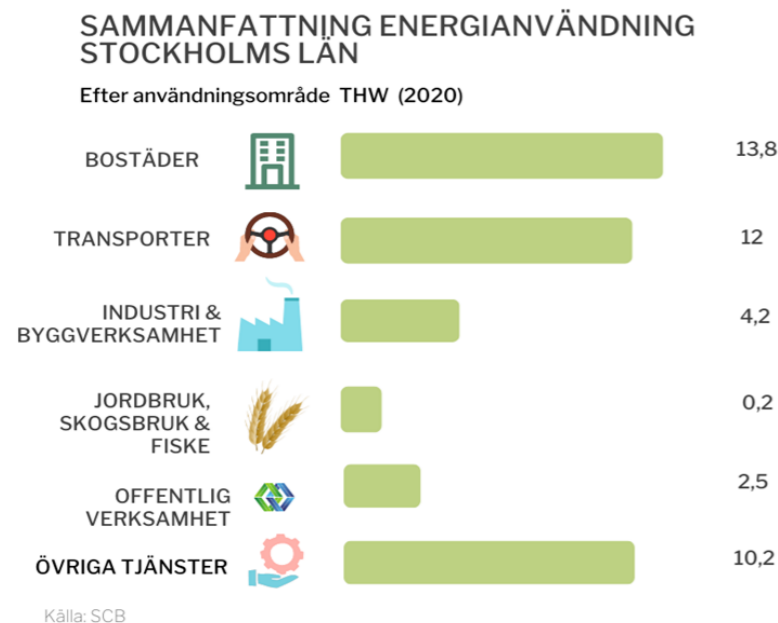
¹⁷ <https://fof.se/artikel/2008/7/man-gor-av-med-mer-bransle/>, hämtad 14 juni 2022

¹⁸ <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/tre-satt-att-berakna-klimatpaverkande-utslapp/>, hämtad 8 juni 2022

¹⁹ https://www.regionstockholm.se/globalassets/6.-om-landstinget/styrande-dokument/2-verksamhetsstod/regional-utveckling/klimatfardplan_2019_webb.pdf, hämtad 8 juni 2022

Så här fördelar sig användningen²⁰

Figur 2 Sammanfattning energianvändning efter användningsområde:

Mot bakgrund av en övergång till mer och mer elanvändning som ersättning för det fossila, måste den förnybara elproduktionen öka. Tre tekniska åtgärder är prioriterade för att minska elförsörjningens brister och sårbarhet framöver:

- uppgrädering och utbyggnad av elnät
- ökad lokal förnybar elproduktion
- utveckling av metoder och teknik för flexibel elanvändning och lagring

Stockholms län har en låg andel egenproducerad energi och är kraftigt beroende av tillförsel av el och annan energi utifrån. Av Stockholms läns totala elanvändning var 2017 endast ca 2,2 TWh producerad inom länet och då främst genom kraftvärme (drygt 2 TWh). Vindkraft och solceller står fortfarande för en ytterst liten del varav soleden är marginell. Av den totala energianvändningen (el + andra energislag) kom 2017 ungefär 25 procent från förnybara energikällor och cirka 31 procent från fossila.²¹ En stor del av den svenska elproduktionen utgörs av kärnkraft. Kärnkraften är en ineffektiv och allt mer kostsam energikälla som måste upphöra. En snabb utbyggnad av sol- och vindel i samband med energieffektivisering gör att de kvarvarande kärnreaktorerna kan avvecklas i en planmässig och snabb takt. Idag börjar soleden vara lika billig att producera som el från befintlig kärnkraft och prisutvecklingen går snabbt till solenergis fördel. En liknande utveckling står vindkraften för med allt mer effektiva möllor.

Samhället behöver en omfattande energieffektivisering och elektrifiering av transportsektorn och industrin. Samtidigt krävs en planerad och omfattande utbyggnad av förnybar energi: solceller, solfångare, biogas (kompostering och rötning), vätgas samt utbyggnad av vindkraft.

Infrastrukturen behöver utvecklas med nya elnät, lagringsförmåga och ökad flexibilitet för att klara en mer decentraliserad, demokratisk och hållbar energiproduktion. Elnätet ska kunna ta emot småskalig produktion från lokala anläggningar och så kallade plusenergihus. För att göra detta möjligt är det nödvändigt att föra över infrastrukturen för energisystemen i samhällsägande. Det gäller stora distributionsnät och storskalig energiproduktion.

Utöver det behöver Stockholmsregionen strategier på länsnivå för att nå en i princip fossilfri energiförsörjning redan till 2030. Produktionen av energi behöver ställas om. Samarbeten behöver utvecklas med aktörer utanför regionen för att bygga ut vindkraften och kommunala och regionala strategier för snabb utbyggnad av solenergi.

Stockholmsregionen behöver en snabb utbyggnad av kollektivtrafiken, utfasning av fossildrivna fordon och begränsande åtgärder mot bilismen. Fjärrvärmenätet behöver ställas om till förnybara energislag, utsortering av plast från förbränningsopor, öppna system och spillvärmeutnyttjande. Det behövs nya byggkrav och byggstrategier som minskar behovet av energikrävande kylning av lokaler.

Minskad energianvändning

En övergripande strategi är energieffektivisering. Vänsterpartiets mål är en energieffektivisering med omkring 40 procent till 2030, viktat i förhållande till folkökningen och med 65 procent till 2040. Detta är möjligt genom färre och smartare resor och transporter, genom ökad användning av elmotorer, genom ändrade konsumtionsmönster och genom att kraftigt minska energiåtgången i fastigheter.

²¹ <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.61dfa31172a239705f28391/1599465857505/Trygg%20elf%C3%B6rs%C3%B6rjning%20Stockholms%20l%C3%A4n.pdf>, Kartläggning och analys av elförsörjningssituationen i Stockholms län, Länsstyrelsen Stockholm, hämtad 13 juni 2022

Vänsterpartiets samlade politik vad gäller satsningar på ökad jämlikhet, välfärd, gröna jobb, kollektivtrafik och förändrad bostadspolitik ger goda förutsättningar att minska energianvändningen mer än den regionala klimatfärdplanen förespråkar.

Ställ om fjärrvärmesystemet

Andelen fossilt innehåll i fjärrvärmesystemet kan minska kraftigt genom att inte använda torv och sortera ut all plast ur sopor som används som bränsle, samt genom att system med öppen fjärrvärme används.²² Därigenom utnyttjas överskottsenergi som idag helt går till spillo. Solvärme behöver också ersätta fossila bränslen och biomassa. Energisnåla system med öppen fjärrvärme bör utvecklas så snart som möjligt i alla länets fjärrvärmenät. Kommunerna och länsstyrelsen behöver tillsammans trycka på för att konvertering av de sista kvarvarande oljepannorna ska ske så snart som möjligt.

Ett varmare klimat och byggtrender med glasfasader har ökat efterfrågan på kylning av lokaler. Fjärrvärmebolagen försöker möta den efterfrågan genom förhållandevis energismart fjärrkyla. Vänsterpartiet föreslår att byggregler tas fram som styr mot arkitektoniska lösningar som gör det onödigt att kyla byggnader. Klimatneutrala kylmetoder med sjöbottenvatten och "grönstrategier" med bland annat skuggande träd och växtlighet är sådana lösningar. Med Vänsterpartiets omställningspolitik som innebär en ökad satsning på byggande av passivhus och plusenergihus tillsammans med solvärme, värmelagring och lokal produktion kommer behovet av fjärrvärme på sikt att minska.

En stor del av bränslet till fjärrvärmesystemet kommer idag från skogsråvara i form av biobränsle, vilket i sig står i skarp konflikt med hänsynstagande till skogens funktion för olika andra ändamål, såsom den biologiska mångfalden, kolinlagring, biokol och träbyggnation. Vänsterpartiet menar att ett ökat uttag av biobränsle från skogen inte löser klimatkrisen utan istället förstärker den pågående massutrotningen av växt- och djurarter (se nedan under Biobränsle). Biomassa bör användas där den behövs bäst. Därför är energieffektivisering och andra värmelösningar viktiga att genomföra.

Bygg ut förnybar el

Solceller

Solenergi bär med sig enorma möjligheter till hållbar, decentraliserad och fossilfri energiförsörjning; inte minst i städer. Solceller kan monteras på tak, väggar, balkonger, offentliga anläggningar, broar, vägar, belysningsarmaturer och industrianläggningar samt på icke nyttjade markområden som solcellsparker. Solelens allt lägre kostnader gör att energin redan efter några år produceras i princip gratis och panelerna har en livslängd på över 25 år.

Om sju procent av takytorna i länet används för solceller så kan det enligt Region Stockholms klimatfärdplan ge cirka 1 TWh i elproduktion.²³ Vänsterpartiet menar att en betydligt större potential solenergi per innevånare skulle kunna utvinnas om alla de ytor som nämnts ovan kan användas för solcellsanläggningar. Kommunerna bör driva på utbyggnaden genom att bilda egna kommunägda solcellsbolag vilka hyr takytorna och

22 Öppen fjärrvärme innebär integrerade värme- och kylsystem där periodvisa överskott av värme eller kyla kan levereras in till fjärrvärmenätet.

23 https://www.regionstockholm.se/globalassets/6.-om-landstinget/styrande-dokument/2-verksamhetsstod/regional-utveckling/klimatfardplan_2019_webb.pdf, hämtad 8 juni 2022

andra ytor för att producera el till elnätet. De mindre kommunerna i länet kan bilda gemensamma solcellsbolag. Bolagen kan också hyra ut solceller till fastighetsägare vilka på så vis slipper investeringskostnaderna och samtidigt får ner sina elkostnader. Kommunerna behöver också gå före och installera solceller på sina egna byggnader och anläggningar. Detta skapar en efterfrågan som underlättar för branschen att expandera. Med en jämn utbyggnad kan en mångfald gröna heltidsjobb skapas i hela Stockholmsregionen.

Vänsterpartiet vill införa system med nettodebitering och installationsbidrag för solceller för både privatpersoner och organisationer. Vi vill även underlätta bygglov vid installation av solceller och solfångare samt underlätta markanvisning och exploatering för projekt som innehåller egenproducerad förnybar el och värme. Vänsterpartiet föreslår också samarbetsprojekt med länets jordbruk, kommuner inom och utanför länet, samt företag om solcellsanläggningar på icke utnyttjad mark och byggnader.

Vindkraft

I Stockholms län finns idag omkring 30 vindkraftverk med en installerad effekt

på 61 MW som producerar ca 0,159 TWh el.²⁴

Länet behöver ta ett större eget ansvar för sin vindkraftsförsörjning istället för att förlita sig på att känsliga naturområden i fjällvärlden och i Norrland ska kunna tas i anspråk för vindkraftsparker för att försörja Stockholmsregionen med el. Vänsterpartiet menar därför att Stockholmsregionen behöver en eller flera havsbaserade vindkraftsparker i länets yttre vattenområden.

Energistudien för Stockholmsregionen bedömde att den tekniska potentialen för vindkraft i regionen uppgår till 12 TWh, varav 1,5 TWh till havs.²⁵ Men det finns restriktioner på grund av natur- och kulturvärden samt stora områden med mycket befolkning. I en rapport bedömer konsultföretaget SWECO att Sverige kostnadseffektivt skulle kunna bygga ut 300 TWh havsbaserad vindkraft,²⁶ vilket är mer än dubbelt så mycket som landets totala elanvändning idag.²⁷

Ett norskt-svenskt bolag planerar för närvarande för Sveriges största havsbaserade vindkraftspark med 253 vindkraftverk i Östersjön utanför Svenska Högarna och Sandhamn i Stockholms skärgård. Om parken blir verklighet, görs bedömningen att den skulle kunna generera 20 TWh om året, vilket på ett ungefär motsvarar all el som Stockholmsregionen använder idag (2022). Det är också vad kärnkraftverket Forsmarks tre generatorer levererade under 2020.²⁸

24 <https://www.regionfakta.com/vastra-gotalands-lan/energi/vindkraft>, hämtad 13 juni 2022

25 https://miljobarometern.stockholm.se/content/docs/tema/energi/stockholmsregionens_energiframtid_2010-2050.pdf, Stockholmsregionens energiframtid 2010-2050, Regionplanenämnden Stockholms läns landsting, hämtad 13 juni 2022

26 <http://www.energimyndigheten.se/globalassets/fornybart/framjande-av-vindkraft/underlagsrapport-sweco---havsbaserad-vindkraft---potential-och-kostnader.pdf>, Havsbaserad vindkraft potential och Kostnader, Sweco, hämtad 14 juni 2022

27 <https://energimyndigheten.a-w2m.se/FolderContents.mvc/Download?ResourceId=198021>, Energiläget 2021, Energimyndigheten, hämtad 14 juni 2022

28 <https://www.dn.se/sthlm/sveriges-storsta-vindkraftspark-planeras-utanfor-stockholms-skargard/>, hämtad 13 juni 2022

I skrivande stund är det osäkert om planerna kommer att kunna genomföras eftersom de politiska besluten inte är fattade. Även vindkraften ska omfattas av ett nettodebiteringssystem och att skattereglerna för vindkraftskooperativ ska förändras.

Solvärme

Solens energi kan även användas till att värma vatten med hjälp av solfångare. Den tekniska potentialen för att tillvarata solenergi för uppvärmning av vatten är enligt beräkningar omfattande, men nyttjas endast i liten utsträckning. Produktion av varmvatten med solfångare skulle kunna utnyttjas i hela länet på ett mer systematiskt och genomtänkt sätt. Med en koppling till installation av bergvärmesystem finns även stor potential för lagring av värmen till vinterhalvåret.

Enligt en studie vid Aalto-universitetet i Finland är det möjligt att med lämpliga solenergisystem producera över 80 procent av energibehovet för uppvärmning av hushållen på våra breddgrader.²⁹ En större del av värmebehovet skulle kunna tillgodoses om tekniken att kombinera solfångare med värmelagring nyttjades bättre vid nybyggnationer.

Bergvärme

Bergvärme är redan idag en kommersiellt lönsam energiform som kan byggas ut väsentligt på kommunal mark. Den kräver dock el motsvarande 30 procent av energiproduktionen och kräver därför tillgång till fossilfri el för att vara klimatsmart. När sådan finns bör bergvärmeproduktionen byggas ut inte minst för lagring av solvärme och som en basal, väderberoende energiform.

Biobränsle

Biobränslen³⁰ står för över en tredjedel av den årliga energianvändningen i Sverige, då främst inom industrin och fjärrvärmeproduktionen som tillsammans står för cirka 80 procent av den totala biobränsleanvändningen. 12 procent utgörs av biodrivmedel i transportsektorn.³¹ Skogen omnämns ofta som den förnybara lösningen på klimatkrisen, men ett ökat uttag av biobränsle från skogen löser inte klimatkrisen och riskerar att skynda på den pågående massutrotningen av växt- och djurarter. Vänsterpartiet vill i detta sammanhang se att åtgärder tas fram för att minska efterfrågan på biomassa och att energieffektivisering stimuleras som en hushållningsåtgärd. I den mån skogsråvara används för papperstillverkning kan rester som uppstår i tillverkningsprocessen (svartlut) till viss del användas för bränsleanvändning.

Biogas

Med rätt produktionsråvara - samhällets avfall - kan användning av biogas bidra till miljö- och klimatmålen - åtminstone i en övergångsperiod. Men det behövs en omfattande mängd organisk råvara för att biogasproduktionen ska kunna erbjuda några volymer. Idag kommer den råvaran från regionens reningsverk. Den lokala produktionen av biogas i Stockholmsregionen kan öka, med en strävan om att höja produktionskapaciteten från dagens 255 GWh.³²

²⁹ <https://www.aalto.fi/sv/nyheter/soluppvarmning-kan-tacka-over-80-procent-av-uppvarmningsbehovet-i-hushallen-i-nordiska>, hämtad 13 juni 2022

³⁰ Biobränsle är ett samlingsnamn för bränslen som är tillverkade av organiska råvaror, till exempel växter, växtdelar, matavfall, rester från skogsindustrin, avloppsslam m fl.

³¹ <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/vanliga-fragor-om-biobranslen/>, hämtad 13 juni 2022

³² <https://edokmeetings.stockholm.se/welcome-sv/namnder-styrelser/kommunstyrelsen/mote-2018-04-11/agenda/ks-2018484-bilaga-6pdf-1?downloadMode=open>, STOCKHOLMS FRAMTIDA

Den "gröna" vätgasen

Vätgas är en utmärkt energibärare som kan användas för att transportera, lagra och tillhandahålla energi, precis som elektricitet. Vätgas är egentligen ingen ny företeelse, men hittills har den absoluta merparten av vätgas producerats med hjälp av fossilgas, främst, naturgas. För att få fram en "grön" vätgas behöver framställningen ske genom elektrolys, det vill säga genom att spjälka vatten till vätgas och syre med hjälp av el som är förnybar.

Vätgas kan produceras och lagras direkt, till exempel på en vätgasmack, med hjälp av vindkraft eller solceller. Det är i denna tillverkning som vätgasens stora potential ligger som energibärare i ett förnybart energisystem, liksom även möjligheten att lagra vätgasen. Just energilagring är en av de frågor som är viktiga att lösa i samband med den förnybara elproduktionen, eftersom denna är så väderberoende. Det gör vätgasen intressant för fortsatt utveckling. På nationell nivå vill Vänsterpartiet att det sker en utbyggnad av vätgasproduktionen och att tillgången ökar. Vidare har Vänsterpartiet föreslagit att statliga Vattenfall får i uppdrag att utveckla energilagring i vätgas i samband med investeringar i förnybar energi till exempel vindkraft.

Förnybart i kommunernas upphandlingar

Vänsterpartiet anser att Region Stockholm och regionens kommuner som norm måste ställa krav på höjda klimat- och miljöambitioner ur ett livscykelperspektiv i varje upphandling. Därtill köper kommunerna samt Region Stockholm stora mängder el och fjärrvärme till sina fastigheter och verksamheter. Sedan Vänsterpartiets omställningsplan från 2018 har flertalet kommuner i länet infört krav på förnybar el i sina upphandlingar vilket är ett steg i rätt riktning. För Vänsterpartiet är det en självklarhet att all el som upphandlas till kommuner och region ska vara förnybar.

Vänsterpartiet anser också att den offentliga sektorn ska kräva att leverantörer av andra tjänster och produkter som vill ha upphandlingsavtal enbart ska använda förnybar el i sin verksamhet och/eller, där det är relevant, kunna erbjuda ett diversifierat bränsleutbud med biogas, vätgas eller andra förnybara drivmedel.

Vänsterpartiet vill att...

- ✓ Stockholmsregionen genomför omfattande energieffektiviseringar. Vårt mål är en energieffektivisering med omkring 40 procent till 2030, viktat i förhållande till folkökningen, och med 65 procent till 2040.
- ✓ Stockholmsregionen når en fossilfri och förnybar energiförsörjning.
- ✓ Stockholmsregionens egen fossilfria och förnybara energiproduktion täcker hälften av energibehovet.
- ✓ Statliga system för nettodebitering och installationsbidrag för solel införs.
- ✓ Alla kommuner startar egna eller samägda kommunala företag inom solenergi för utbyggnad av småskalig solel och effektiva solcellsparker.
- ✓ Stockholmsregionen ökar egenproduktionen av el från sol och vindkraft.
- ✓ Biogas- och vätgasproduktionen i regionen ökar.
- ✓ All el som upphandlas till kommuner och region ska vara förnybar.

Hållbart resande

Bilismen har sedan efterkrigstiden blivit alltmer dominerande i vår ekonomi och i planeringen av våra städer. Det gör bilismen till en miljöfråga i vid mening. Vårt bilberoende bidrar inte enbart till klimatförändring, utan även till lokala miljöproblem som buller, avgaser och partikelföroreningar. Bilar är dessutom skrymmande. De tar stora markytor i anspråk och tränger undan gående, cyklar och kollektivtrafik från vägar och gator.

Utsläppen av växthusgaser från transporter står för en tredjedel av utsläppen i Sverige. Huvuddelen av utsläppen kommer från vägtrafiken där personbilar och tunga fordon dominerar.³³ I Stockholms län står utsläppen från transportsektorn för cirka hälften av de totala utsläppen.³⁴

Alla sektorer i samhället måste minska sina utsläpp av växthusgaser för att vi ska nå det långsiktiga klimatmålet. Men växthusgasutsläppen från den internationella sjöfarten och flygfarten omfattas inte av några nationella åtaganden om utsläppsminskningar.³⁵

Transporterna står för den största andelen av utsläppen i Stockholms län. När inrikes och utrikes flygresor räknas in står transporter för cirka 80 procent av länets totala utsläpp utifrån ett konsumtionsperspektiv.³⁶ Att förändra resandet är alltså det mest effektiva sättet att få ner länets konsumtionsutsläpp.

Massbilism

Personbilar står för den absoluta merparten av utsläppen från inrikes transporter. Vårt bilberoende bidrar inte enbart till klimatkrisen, utan även till lokala miljöproblem som buller, avgaser och partikelföroreningar. Bilar tar också stora markytor i anspråk och tränger undan gående, cyklar och kollektivtrafik från vägar och gator.

Bilen dominerar i vårt samhälle. Stadsplaneringen är gjord utifrån bilens behov. Det innebär att det byggs externa köpcentra dit det är svårt eller omöjligt att ta sig med cykel eller kollektivtrafik. Den här utvecklingen gör att affärer i stadskärnor måste läggas ner för att det är smidigare att äga bil och köra till storbutiker för att handla.

Tidigare var ABC-staden ett viktigt begrepp för stadsplanering där arbete, bostad och centrum togs i beaktande. En nutida variant av ABC-staden är 15-minutersstaden. Där sätter man människor i centrum för stadsplaneringen istället för bilen. Tanken är att varje person som bor i en stad ska ha tillgång till grundläggande service på 15

33 <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/>, hämtad 15 mars 2022

34 <https://www.regionstockholm.se/verksamhet/Regional-utveckling/transport-och-infrastruktur/>, hämtad 20 mars 2022

35 <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-utslapp-fran-utrikes-sjofart-och-flyg/>, hämtad 15 mars 2022

36 <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-oss/pressrum/nyheter/nyheter--stockholm/2019-01-21-utslapp-fran-lanets-transporter-maste-minska-rejalt-for-att-klara-det-globala-upvarmningsmalet.html>, hämtad 20 mars 2022

minuters cykel- eller gångavstånd.³⁷ Det ska gå bra att kunna lämna barn på förskola, handla och åka till jobbet utan att behöva bil.

Region Stockholm genomför återkommande resvaneundersökningar.³⁸ I den kan vi se att bilen är det trafikslag som dominerar. På mer detaljerad nivå är det tydligt att det är tjänsteresorna och fritidsresorna som ger upphov till dominansen.

Många hoppas på att tekniken ska lösa utmaningarna med bilen. Och till viss del går det att göra. Mellan 2020 och 2021 så har de genomsnittliga koldioxidutsläppen från nyregistrerade bilar minskat per med runt 20 procent.^{39,40} En stor del av de rapporterade minskade utsläppen härrör från elektrifiering och reduktionsplikten.⁴¹ Men vi måste helt bort från förbränningsmotorer om vi ska nå nollutsläpp. Att hoppas på teknikutveckling är något som flera trafikforskare varnar för. De menar att fokus för infrastrukturplaneringen behöver förändras. Att fortsätta investera i utbyggd väginfrastruktur med motiveringen att framtidens vägtrafik är fossilfri är en riskfylld strategi sett till begränsningarna i hållbart producerade biodrivmedel och takten på elektrifieringen.⁴² Vänsterpartiet vill att olika regleringar utreds, införs eller växlar upp med syfte att minska biltrafiken.

Att sluta se teknikutveckling som universallösning är dessvärre svårt för många. Trots klimatkrisen byggs motorvägen Förbifart Stockholm. Utöver det planerar Trafikverket (på uppdrag av regeringen) att bygga motorvägen Tvärförbindelse Södertörn söder om Stockholm. Men Naturvårdsverket är kritiska till motorvägen. De menar att det inte kommer att räcka med effektivare fordon och ökad andel förnyelsebara drivmedel för att nå våra nationella klimatmål för transportsektorn. Även biltrafikarbetet behöver minska. Motorvägsprojektet är, trots förbättringar för kollektivtrafik och cykel, främst inriktat på ökad framkomlighet för biltrafik. Det kommer att ge bilen en ökad konkurrensfördel jämfört med kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik.⁴³ Vänsterpartiet vill se ett stopp för planerade motorvägsprojekt i länet. Vi säger även nej till Östlig förbindelse.

Vägtrafik innebär också luftföroreningar. Inte heller här räcker med omställning av fordonsparken, utan en övergång till ett mer transporteffektivt samhälle krävs för att minska luftföroreningarna.⁴⁴ Däck- och vägslitage genererar dessutom stora utsläpp av mikroplastpartiklar. Lägre hastigheter, begränsat trafikarbete och minskad

37 <https://www.15minutecity.com/about>, hämtad 20 mars 2022

38 <https://www.regionstockholm.se/verksamhet/kollektivtrafik/kollektivtrafiken-vaxer-med-stockholm/Resvaneundersokningar/>, hämtad 20 mars 2022

39 <https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/statistik/Statistik-over-koldioxidutslapp/statistik-over-koldioxidutslapp-2020/>, hämtad 20 mars 2022

40 <https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/statistik/Statistik-over-koldioxidutslapp/statistik-over-koldioxidutslapp-2021/>, hämtad 20 mars 2022

41 <https://www.nyteknik.se/forndon/svenska-trafikutslappen-minskar-men-for-lite-7028786>, hämtad 20 mars 2022

42 <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/g6wQ2k/framtida-trafikplaner-ignorerar-klimatmalen>, hämtad 20 mars 2022

43 <https://www.naturvardsverket.se/lagar-och-regler/provningssarenden/vagar-jarnvagar/tvarforbindelse-sodertorn-ny-motortrafikled-mellan-e4e20-vid-skarholmen-soder-om-stockholm-till-vag-73-i-haninge/>, hämtad 20 mars 2022

44 <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/>, hämtad 20 mars 2022

användning av dubbdäck är exempel på åtgärder som skulle minska mikroplasterna och samtidigt ge andra fördelar som minskat buller och färre trafikolyckor.⁴⁵

Vänsterpartiets mål är att andelen arbetsresor med bil 2040 är nära noll när fullgoda alternativ med kollektivtrafik finns. Även i framtiden kommer det att finnas behov av bilen i länet. Men det kommer att behövas mycket färre bilar och de onödiga bilresorna kommer kunna ersättas med kollektivtrafik, cykel, gång eller digitala möten. De bilar som är kvar måste drivas på hållbara drivmedel som el eller hållbart tillverkad vätagas, biogas eller biodiesel. Vi vill också ha en bilfri innerstad och minskad bashastighet i tätorterna.

Cykel

Det hållbara transportslag som har störst potential att öka är cykeln. 2019 genomfördes sju procent av resorna i länet med cykel.⁴⁶ Under coronapandemin ökade denna siffra till tio procent⁴⁷, men det återstår att se om det är en bestående förändring. Om det skulle vara tillåtet att cykla på alla vägar i Stockholms län skulle sju av tio av förvärvsarbetande kunna cykla till arbetet inom en halvtimme. I ett lägre scenario där färre vägar skulle vara tillåtna att cykla på och med lägre hastighet skulle ändå drygt fyra av tio kunna cykla inom en halvtimme.⁴⁸

Region Stockholm har i sin cykelplan satt upp ett mål om andelen cykelresor 2030 ska vara 20 procent.⁴⁹ Det är bra men inte tillräckligt. Det finns som sagt en mycket stor potential för cykling i länet. Vänsterpartiet vill se den regionala cykelplanen förverkligad genom att den får en huvudman och en finansiering som kan garantera ett snabbt genomförande. Vi vill se en satsning på cykelvägar i Stockholm. Det finns mycket inspiration att hämta från cykelstäderna Köpenhamn och Amsterdam där en stor del av resorna sker med cykel. Där är cykelvägarna fler och säkrare och cyklister har företräde. Vänsterpartiets mål är att 30 procent av arbetsresorna 2030 ska ske med cykel eller elcykel.

För att göra verklighet av den potential som finns för cyklandet så krävs flera insatser. Den viktigaste faktorn för att kunna välja cykeln är att ha tillgång till en cykel. Dessvärre är det bara 60 procent i åldern 16-84 år som har tillgång till en fungerande cykel eller elcykel.⁵⁰

Kaoset med elsparkcyklar, som både hindrar framkomligheten och orsakar många olyckor, är ett tydligt exempel på hur marknaden inte lyckas lösa

45 <https://www.forskning.se/2020/03/05/vagtrafiken-ger-stora-utslapp-av-mikroplaster/>, hämtad 20 mars 2022

46 <https://www.regionstockholm.se/globalassets/2.-kollektivtrafik/kollektivtrafiken-vaxer-med-stockholm/su/resvaneundersokningen/rapport-resvaneundersokning-2019---version-1.3.pdf>, hämtad 8 juni 2022

47 <https://www.regionstockholm.se/globalassets/5.-politik/politiska-organ/trafiknamnden/2021/10-19-oktober-2021/14-stockholmsregionens-resvanor-2020--redovisning-av-resultat-fran-den-nationella-resvaneundersokningen.pdf>, hämtad 8 juni 2022

48 <https://www.regionstockholm.se/globalassets/4.-regional-utveckling/alla-nya-block-och-bilder-trf/cykel/cykel-rapporter-pdf/potentialstudie-fordjupning.pdf>, hämtad 8 juni 2022

49 <https://www.regionstockholm.se/verksamhet/Regional-utveckling/transport-och-infrastruktur/det-regionala-cykelkansliet2/regional-cykelplan/>, hämtad 20 mars 2022

50 <https://www.regionstockholm.se/globalassets/2.-kollektivtrafik/kollektivtrafiken-vaxer-med-stockholm/su/resvaneundersokningen/rapport-resvaneundersokning-2019---version-1.3.pdf>, hämtad 8 juni 2022

transportutmaningarna. Det måste bli lättare att ta cykeln och billigare att välja kollektivtrafiken. Vänsterpartiet vill se en ökad tillgänglighet av låncyklar i hela Storstockholm. På så sätt spar vi resurser och tar ett kliv ut ur slit-och-slängsamhället. Det är också en viktig satsning på jämställda transporter då fler kvinnor än män åker kollektivtrafik, cyklar eller går till jobbet. För de som inte tar cykeln hela vägen vill vi ha cykelparkeringar vid alla hållplatser, säkra cykelparkeringar under tak vid kollektivtrafikens terminaler och stationer, samt utökade möjligheter att ta med cykeln i kollektivtrafiken.

Vi planerar för en omställning från bilism till kollektivtrafik och cykel som gör transportsystemet jämlikt, bekvämt, tillgängligt och miljövänligt.

Gång

Alla är gångtrafikanter på väg till bussen, tåget eller bilen. Så mycket som 21 procent av resorna sker till fots.⁵¹ Framkomligheten är viktig. Det ska vara enkelt för äldre, personer med funktionsnedsättning och barnvagnar att ta sig fram. Vi vill prioritera gående högre även där bilar finns kvar genom exempelvis tätare och mer tillgängliga övergångsställen, fler trottoarer och bullerskyddade gångstråk samt så kallad feministisk snöröjning som innebär att gång- och cykelstråk prioriteras. Samtidigt behöver blandade gång- och cykelvägar försvinna. Gångtrafikanterna får en kraftigt förbättrad närmiljö när den täta biltrafiken försvinner men med en kraftigt ökad cykelanvändning blir det allt viktigare att separera gång och cykel. Vi vill se fler bilvägar omgjorda till enkelriktade vägar och samtidigt göra om det frigjorda vägutrymmet till cykel- och gångbanor.

Kollektivtrafik

I Stockholms län är andelen resande i kollektivtrafiken redan hög men den behöver bli ännu högre. Vi planerar för en omställning från bilism till kollektivtrafik och cykel som gör transportsystemet jämlikt, bekvämt, tillgängligt och miljövänligt. Utöver att bygga nya spår och tvärförbindelser handlar det även om att öka kapaciteten och bekvämligheten genom täta turer samt smidigare övergångar och bättre passningar mellan olika trafikslag.

Vänsterpartiet vill se ökad statlig medfinansiering av samhällsnyttig kollektivtrafik. Senast år 2030 vill vi se en helt avgiftsfri kollektivtrafik, så kallad nolltaxa. Nolltaxa för alla i kollektivtrafiken, tillsammans med satsningar på cykelanvändning och minskat utrymme för bilar, kan bli slutet för massbilismen. Minskad bilism möjliggör i sin tur en mer effektiv markanvändning; vi kan återta ytor som idag är reserverade för bilar och använda dem till att bygga bostäder utan att offra viktiga grönområden. Nolltaxa

⁵¹ <https://www.regionstockholm.se/globalassets/2.-kollektivtrafik/kollektivtrafiken-vaxer-med-stockholm/su/resvaneundersokningen/rapport-resvaneundersokning-2019---version-1.3.pdf>, hämtad 8 juni 2022

omfördelar mycket påtagligt från rik till fattig och ger alla, oavsett resurser, samma möjligheter att röra sig obehindrat i hela länet. Nolltaxa är dessutom en feministisk satsning då majoriteten av kollektivtrafikanterna är kvinnor och lågavlönade.⁵² Därför är nolltaxa inte bara viktigt för klimatet utan även en demokrati- och jämställdhetsfråga. Utöver nolltaxa i kollektivtrafiken vill vi ha fri tilldelning av resor till dem som reser med färdtjänst och rullstolstaxi.

Kollektivtrafik är en självklar del av den generella välfärden och självklart ska den generella välfärden vara gemensamt finansierad. Redan nu är kollektivtrafiken till hälften gemensamt finansierad genom regionskatten. Nolltaxa innebär att även den andra halvan blir gemensamt finansierad. Den gemensamma finansieringen kan organiseras på flera olika sätt. Alla är, var och en eller i kombination, mer rättvisa och klimatsmarta än det nuvarande systemet med taxor som är tunga att bära för dem med små eller inga inkomster. Vänsterpartiet vill särskilt undersöka möjligheten att ta ut en regional moms och/eller arbetsgivaravgift för att finansiera nolltaxan. Vänsterpartiet anser också att staten måste ta ett större ansvar för att finansiera kollektivtrafiken. Vi vill också att all kollektivtrafik ska drivas i offentlig regi.

Flyg

Den uppskattade totala klimatpåverkan från svenskarnas flygresor var 2017 lika stor som utsläppen från hela personbilstrafiken i Sverige.⁵³ Inrikesflyget måste minska drastiskt söder om Sundsvall. Bromma flygplats måste läggas ned senast 2030 och ger då plats för en ny stadsdel. En mycket skarpare flygskatt behöver införas på både utrikes- och inrikesresor och Arlandas tilltänkta utbyggnad stoppas. En förutsättning är dock snabba och pålitliga tågresor över hela landet och till Europa i övrigt. Nattrafiken med tåg måste utökas. Tåget är det självklara alternativet till flygresor. Det stöd som idag går till flygindustrin och flygplatser bör istället gå till att stödja tåginfrastruktur och tågåkande.

Godstrafik

Vänsterpartiet vill drastiskt minska mängden godstransporter för att minska utsläpp, trängsel och buller. Transportsnål samhällsplanering och minskad konsumtion minskar själva transportbehovet, och ökad samordning och samlastning minskar transportarbetet.

Vi vill flytta över transporter från väg till de mer energieffektiva transportslagen sjöfart och järnväg och skapa förutsättningar för detta även gällande regionala transporter, till exempel mellan länets hamnar och regioncentra. Vi vill se ökad trafik på de inre vattenvägarna i skärgården och i Mälaren. Lågvärdigt gods som avfall och schaktmassor lämpar sig bra för att transporteras sjövägen, men även annan slags last såsom bränslen eller byggt transporter kan med fördel gå på fartyg. Kortare transporter på järnväg och sjöfart bör möjliggöras genom täta, enkla och effektiva omlastningsplatser mellan fartyg eller tåg och lastbil. Istället för att godset körs ut direkt till kunder i ofta halvtomma lastbilar kan det först samlas

⁵² <https://www.regionstockholm.se/globalassets/2.-kollektivtrafik/kollektivtrafiken-vaxer-med-stockholm/su/resvaneundersokningen/rapport-resvaneundersokning-2019---version-1.3.pdf>, hämtad 8 juni 2022

⁵³ <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/omraden/klimat-och-konsumtionen/flygets-klimatpaverkan>, hämtad 15 mars 2022.

upp i kommunala samlastningscentraler belägna längs infartsleder, järnvägsspår eller regioncentra. Där kan godset sedan packas om och köras ut till kunderna i fullastade miljöfordon. Utveckling av cykellogistik i distributionstrafik i stadskärnorna ska främjas genom lastcykelvänlig trafikplanering. Kommunerna bör använda styrmedel som miljödifferierade hamnavgifter, regelverk för distributionsfordon och tidsstyrning av godsleveranser för att uppnå god effekt.

Vi satsar på att förstärka järnvägsnätet och därmed öka kapaciteten för godshantering. Dubbelspår på hela Nynäsbanan ska byggas skyndsamt eftersom det gynnar både person- och godstrafiken. Vi vill även använda olika styrmedel såsom hamn- och terminalavgifter, miljözoner, kommunala trafikföreskrifter och offentlig upphandling för att få över gods från väg till järnväg och sjöfart. Samtidigt behöver lastbilstransporterna och sjöfarten ställas om genom elektrifiering och användning av förnybara bränslen.

Det är också viktigt att den offentliga sektorn ”tar makten över frakten” genom ett beställaransvar där beställaren ställer miljömässiga och sociala krav istället för att överlåta ansvaret till utföraren. Södertörnskommunernas gemensamma samordning av godsleveranser till kommunala verksamheter har minskat koldioxidutsläppen med 70 procent.⁵⁴ Vi välkomnar fler initiativ som genom samverkan ökar kapacitetsutnyttjandet. Ett exempel på detta är Älskade stad-konceptet i Stockholm. Där samordnas inleveranser och avfallstransporter på ett nytt sätt. De kommunala avfallsbolagen ska samordna avfallstransporterna för att minska trängsel och miljöpåverkan.

Vänsterpartiet vill...

- ✓ Att transportsystemet dimensioneras för minskade transporter och prioriterar gång-, cykel- och kollektivtrafik.
- ✓ Att olika regleringar utreds, införs eller växlar upp med syfte att minska biltrafiken.
- ✓ Att 30 procent av arbetsresorna 2030 ska ske med cykel eller elcykel.
- ✓ Att andelen arbetsresor med bil 2040 är nära noll när fullgoda alternativ med kollektivtrafik finns.
- ✓ Att nolltaxa införs senast 2030 i kollektivtrafiken.
- ✓ Driva all kollektivtrafik i offentlig regi.
- ✓ Ha fri tilldelning av antalet resor för de som reser med färdtjänst och rullstolstaxi.
- ✓ Stänga Bromma flygplats och bygga en ny klimatanpassad stadsdel med modern kollektivtrafik, grön profil och billiga hyresrätter. Arlanda ska inte byggas ut.
- ✓ Stoppa motorvägsbyggen som Förbifart Stockholm, Tvärförbindelse Södertörn och Östlig förbindelse.
- ✓ Ha en bilfri innerstad och minskad bashastighet i tätorterna.
- ✓ Ha fler och bredare cykelvägar samt stöd till cykelpendlare.
- ✓ Sänka hastigheten på motorlederna, vilket innebär mindre växthusgasutsläpp och luftföroreningar.

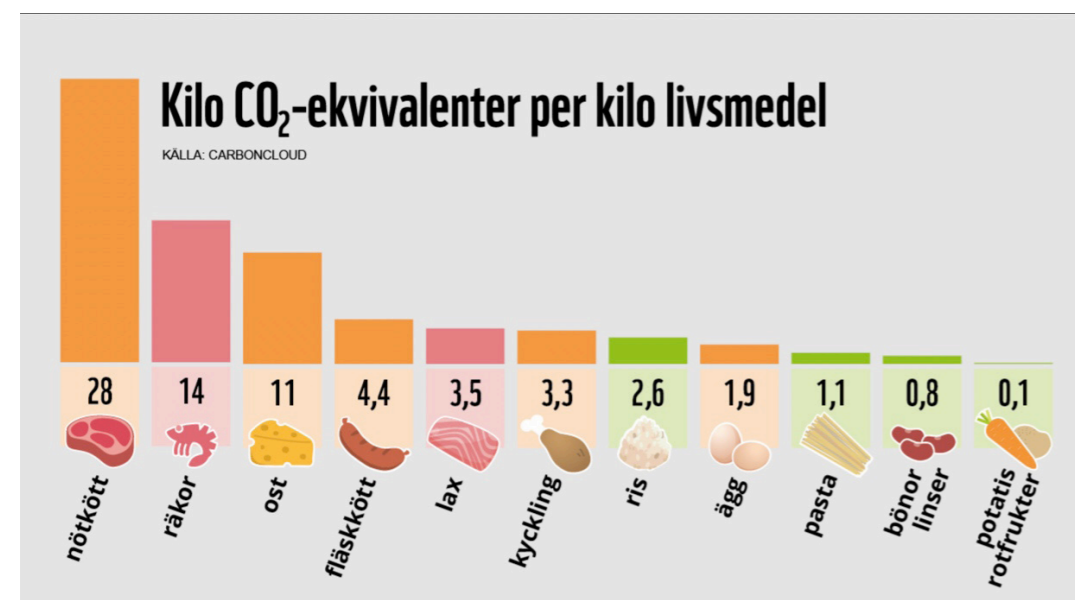
⁵⁴ <https://www.sodertornskommunerna.se/verksamhet/fasta-samarbeten-pa-sodertorn/samordnad-varudistribution.html>, hämtad 20 mars 2022

Hållbar konsumtion och produktion av mat

Matproduktionen står för en tredjedel av de globala utsläppen av växthusgaser.⁵⁵ Den största delen av matproduktionens utsläpp är kopplade till jordbruk och förändrad markanvändning men även exempelvis transporter, paketering och bränsle genererar utsläpp av växthusgaser. För att minska matens klimatpåverkan behöver förändringar ske inom flera områden samtidigt: konsumtionen av växtbaserad mat behöver öka på bekostnad av animalier, jordbrukstekniker behöver förbättras, matsvinnet behöver minskas och energi- och transportsektorn behöver ställas om. Med en växande världsbefolkning ökar behovet av mer effektiv användning av jordbruksmark. Även nya sätt att odla mat utan jordbruksmark behöver utvecklas. Att öka självförsörjningsgraden av mat är också viktigt när klimatet förändras och ur ett säkerhetsperspektiv.

Kött har stor klimat- och miljöpåverkan

Animalieindustrin står för 15 procent av de globala utsläppen.⁵⁶ Utsläppen från kött och andra animalier är mycket större än från vegetabilier. Vegetabilier kan ge samma näringsinnehåll och energi så Livsmedelsverket uppmanar oss att äta mer vegetabilier och mindre kött för både hälsans och klimatets skull.⁵⁷ Ändå har köttkonsumtionen ökat med 40 procent sedan 1990. Idag är runt hälften av det kött som konsumeras i Sverige importerat. En positiv utveckling har skett då köttkonsumtionen per person minskat de senaste åren från den svenska rekordnivån 2016.⁵⁸ Störst utsläpp har kött från idisslande djur som kor, får och getter, detta på grund av deras metanutsläpp. Kyckling är det köttslag som har lägst utsläpp. Men bönor och linser har långt mindre utsläpp än kyckling.

<https://www.wwf.se/mat-och-jordbruk/matkalkylator/>

⁵⁵ <https://www.nature.com/articles/s43016-021-00225-9>, Food systems are responsible for a third of global anthropogenic GHG emissions, Nature Food, hämtad 9 juni 2022

⁵⁶ <https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruket-och-klimatet>, hämtad 3 mars 2022

⁵⁷ <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/miljo/miljosmarta-matval2/kott-och-chark>, hämtad 15 mars 2022

⁵⁸ <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/kott-konsumtion-per-person/>, hämtad 3 mars 2022

En rapport från Naturvårdsverkets 2015 visade att en genomsnittlig svensk kost släppte ut 1,8 ton koldioxidekvivalenter per år men att det var möjligt att komma ner på 0,3 ton med en helt växtbaserad kost.⁵⁹ Trots de stora utsläppen från animalier så diskuteras inte förslag på hur konsumtionen kan minska i högre utsträckning. Naturvårdsverket efterlyser kraftfulla styrmedel. Vänsterpartiet driver frågan om mål om minskad köttkonsumtion i riksdag, region och kommun och vill slopa EU:s köttsubventioner.⁶⁰⁶¹ Vi vill att köttkonsumtionen minskar med minst 50 procent, jämfört med 2014.

Köttproduktionen i Sverige var ungefär på samma nivå år 1995 och 2018. Men köttkonsumtionen har ökat med 40 procent under den tiden, vilket kan förklaras med köttimporten. I dag är nästan hälften av det kött som konsumeras i Sverige importerat.⁶³

Hållbart jordbruk

Stockholms län är landets tätast befolkade storstadsregion. Samtidigt används nära 17 procent av länets yta till jordbruk, vilket är mer än dubbelt så stor andel som landet i övrigt. Att hållbar livsmedelsförsörjning i Stockholmsregionen handlar om vår egen produktion så väl som vår konsumtion är uppenbart. Att våra nya konsumtionsmönster även behöver speglas i nya produktionsmönster inom regionen är både logiskt och solidariskt.

Utsläppen från det svenska jordbruket stod 2018 för 13 procent av de totala territoriella utsläppen av växthusgaser.⁶⁴ Utsläppen bestod huvudsakligen av metan från djurens matsmältning och lustgas från jordbruksmark. Utsläppen kan, som beskrivits ovan, minska rejält genom att minska köttproduktionen. Eftersom Sverige importerar mycket kött så är det bättre att fokusera på att minska köttkonsumtionen, vilket påverkar köttproduktionen i hela världen och inte bara det kött som produceras i Sverige. Annars riskerar vi att produktionen bara flyttar utomlands. Vänsterpartiet vill att animalieproduktionen i regionen minskar med 50 procent till år 2030 och 75 procent till år 2040, till förmån för produktion av vegetabiliska livsmedel.

Plöjningsfritt jordbruk är en metod som enligt en studie kunde minska utsläppen med 30 procent.⁶⁵ De flesta jordbrukare plöjer eller harvar jorden för att trycka ner skörderester och ge bättre förutsättningar för bra sådd. Men genom att sluta plöja så kan jorden suga upp mer koldioxid ur atmosfären. Plöjningsfritt jordbruk tillämpas på runt 25 procent av landets åkrar, då oftast av ekonomiska skäl.⁶⁶ Andra fördelar

⁵⁹ <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/6600/hallbara-konsumtionsmonster/>, hämtad 3 mars 2022

⁶⁰ <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/minska-kottkonsumtion-H702128>, hämtad 3 mars 2022

⁶¹ <https://klimatochmiljo.vansterpartiet.se/lista-pa-motioner/>, hämtad 3 mars 2022

⁶² <https://www.vansterpartiet.se/nyheter/slopa-eus-kottsubventioner/>, hämtad 15 mars 2022

⁶³ <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/kott-konsumtion-produktion/>, hämtad 3 mars 2022

⁶⁴ <https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruket-och-klimatet>, hämtad 9 mars 2022

⁶⁵ <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/abe74e>, To till or not to till in a temperate ecosystem? Implications for climate change mitigation, Environmental Research Letters, hämtad 3 mars 2022

⁶⁶ <https://www.svt.se/nyheter/vetenskap/plojningsfritt-jordbruk-en-koldioxidsug>, hämtad 3 mars 2022

med metoden är att det gynnar mikroorganismer som bearbetar jorden, samt att erosion och andra konsekvenser av ett förändrat klimat motverkas.⁶⁷

Övergödning av havet är ett stort problem. Övergödningen kommer till stor del från jordbruket och köttkonsumtionen. Eftersom animaliska proteinrika livsmedel som kött, fisk, ägg och mejeriprodukter har högt innehåll av kväve och ofta även fosfor så innebär en hög konsumtion av de livsmedlen höga flöden av näringsämnen genom samhället. På så sätt bidrar köttkonsumtionen till utökad algbloomning och döda havsbottnar.⁶⁸ Utsläpp av kväve och fosfor till vatten och luft orsakas av odling av djurfoder, betesdrift och hantering av gödsel. Anledningen till kopplingen mellan köttkonsumtion och utsläpp är att 70 procent av Sveriges jordbruksmark utnyttjas för foderproduktion. Det är huvudsakligen kväveläckage från åkermark och ammoniakavgång från stallgödsel som bidrar till övergödningen.⁶⁹ Även konstgödsel bidrar mycket till utsläpp av kväve och fosfor. Tillverkningen av konstgödsel är en energikrävande process som idag görs med fossil energi varför användning av konstgödsel också är klimatbelastande.⁷⁰

Samtidigt tillför just stallgödsel (gödsel från djur) näring till jorden. Om köttproduktionen minskar så minskar också tillgången på stallgödsel. Men en minskad köttproduktion skulle också innebära ett minskat behov av odlingsyta för foder och därmed mindre behov av gödsel för att ge näring till jorden. Foderproduktionen tar i anspråk en väldigt stor del av jordbruksmark som skulle kunna användas till att odla mat som kan gå direkt till människor. Det finns andra sätt att tillföra näring till jorden. Ett är genom rötresterna från biogasanläggningar.⁷¹ Ett annat är genom grön gödsling, dvs odling av kvävefixerande växter som baljväxter.⁷² Det finns jordbruk som inte förlitar sig på djur för att få gödsel till jordbruksmarken. Veganska jordbruk förlitar sig på kompostering, grön gödsel eller rötning.⁷³

Minska matsvinnet

Vi har vant oss vid att ta bilen till stormarknaden, fylla bakluckan med all världens delikatesser, köra hem hela lasset för att sedan slänga en stor del i soporna – till största delen osorterat. Men matsvinnet är ett problem som vi måste börja hantera gemensamt, från åkern till tallriken. Om vår jordbruksmark ska kunna fortsätta försörja oss med mat behöver vi eftersträva ett mer kretsloppsliknande förhållningssätt till våra livsmedel.

Matavfall förekommer i hela livsmedelskedjan: i produktionen, hos grossister, leverantörer, butiker, restauranger, storkök och i hushållen. Matavfall innefattar sådant som inte kan ätas, som bananskal och kaffesump, sådant som hade kunnat ätas, som matrester och oöppnade matförpackningar, och allt som hålls ut i avloppet, som mejeriprodukter och kaffe. Det är hushållen som står för den stora andelen av matavfallet

67 <https://www.smhi.se/klimat/klimatanpassa-samhallet/exempel-pa-klimatanpassning/plojnings-fritt-jordbruk-som-metod-i-ett-framtida-klimat-fordjupning-1.133196>, hämtad 3 mars 2022

68 <https://www.mynewsdesk.com/se/havsmiljoinstitutet/pressreleases/oevergoedning-av-havet-aer-kopplat-till-vaar-koettkonsumtion-1236691>, hämtad 3 mars 2022

69 <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/epok-centrum-for-ekologisk-produktion-och-konsumtion/vad-sager-forskningen/for-luster-av-vaxtnaring-och-overgodning/kallor-till-overgodande-utslapp-fran-lantbruket/>, hämtad 3 mars 2022

70 <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/problemet-med-konstgodsel/>, hämtad 3 mars 2022

71 https://pub.epsilon.slu.se/14640/13/salomon_e_wivstad_m_171018.pdf, Rötrest från biogasanläggningar - återföring av växtnäring i ekologisk produktion, SLU, hämtad 9 juni 2022

72 <https://www.extrakt.se/sa-ordnar-vi-hallbar-godsling-trots-farre-djur/>, hämtad 3 mars 2022

73 I Storbritannien finns märkningen Stockfree organic.

(71 procent).⁷⁴ Onödigt matavfall kallas ofta matsvinn.⁷⁵ Så mycket som en tredjedel av all mat som produceras i världen äts inte upp. Matsvinnet står för 8-10 procent av växthusgasutsläppen.⁷⁶

För att tillvarata växtnäringen samlas matavfall in för att rötas och bli till gas. Det är ett sätt att använda matavfallet som en resurs. Produktionen av mat har i de flesta fall högre klimatbelastning än vad som kan sparas in på rötning. Därför är det många gånger bättre att äta upp maten istället för att slänga och röta. Men den mat som ändå slängs ska tillvaratas, exempelvis genom att rötas för att bli biogas. Vi vill att minst 90 procent av mat- och jordbruksavfall sorteras för kompostering och/eller rötning till år 2030 och 95 procent år 2040.

Alternativ matproduktion

Det finns mycket mat som inte odlas på åker. Ett exempel är sjömat. Med det menas fisk, alger och annat som lever i vatten. Men världens hav mår allt sämre. En ökning av fiskkonsumtionen är riskfyllt eftersom 90 procent av världens fiskebestånd är maximalt fiskade eller överfiskade. Det finns flera problem med fisket idag: det fiskas för mycket, destruktiva redskap och metoder används, industriella fiskeflottor dominerar på bekostnad av det småskaliga fiskare, fisk blir till djurfoder istället för mat och det industriella fisket sker för nära kusterna vilket slår hårt mot lokala fiskbestånd och känsliga kustnära ekosystem.⁷⁷

Men det finns annan mat än fisk från haven. Alger och tång har länge använts i maten i t.ex. Kina och Japan. Där odlas alger i industriell skala. I den tvärvetenskapliga forskningsatsningen Seafarm från KTH så utvecklas metoder för att kunna odla alger och tång i Sverige i industriell skala. En fördel med alger är att de inte behöver gödulas och vattnas. Det är tillräckligt med det solljus de får på Sveriges breddgrader för att de ska växa på egen hand som hängande skogar under vattenytan. En annan fördel är att de renar havet från kväve och fosfor.⁷⁸

Vissa grödor som vanligtvis odlas i jord kan istället odlas i vatten. Exempel på det är hydroponik, akvaponik, och aeroponik. Genom dessa metoder odlas grödorna med hjälp av vatten (eller vattenånga) istället för jord och den näring som behövs tillsätts. Hydroponiska odlingar använder mycket mindre vatten och näring än konventionellt jordbruk och ger större avkastning.⁷⁹

Ökad självförsörjning av mat

Sverige har en självförsörjningsgrad av livsmedel på ungefär 50 procent. De enda livsmedel Sverige är självförsörjande på är socker, morötter och spannmål. Men för att producera de livsmedel vi väl gör i Sverige krävs import av drivmedel,

74 <https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/8800/978-91-620-8861-3.pdf>, Matavfall i Sverige, Naturvårdsverket, hämtad 3 mars 2022

75 <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/avfall/avfallslog/matavfall/>, hämtad 3 mars 2022

76 <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/matsvinn>, hämtad 3 mars 2022

77 <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/sa-kan-vi-stoppa-overfisket/>, hämtad 7 mars 2022

78 <https://www.kth.se/aktuellt/nyheter/alger-den-fullvardiga-kosten-som-renar-hav-en-1.899073>, hämtad 7 mars 2022

79 <https://sitn.hms.harvard.edu/flash/2019/hydroponics-the-power-of-water-to-grow-food/>, hämtad 7 mars 2022

gödningsmedel, vitaminer och mineraler till foder.⁸⁰ Vid ett krig eller kris så kan varutransporter försenas, minska eller stoppas vilket skapar stora problem i livsmedelskedjan. Vänsterpartiet vill att länets självförsörjningsgrad av livsmedel ska öka.

Jordbruksmark är en begränsad resurs. Jordbruksmarken minskar i världen samtidigt som behovet ökar. I Sverige försvinner en stor del på grund av bebyggelse och asfaltering.⁸¹ Vänsterpartiet värnar jordbruksmarken och vill inte att vi ska bygga på jordbruksmark.

För att öka självförsörjningsgraden kan också stadsodlingar och trädgårdsodlingar spela en roll. Under första och andra världskriget användes så kallade "Victory Gardens" för att öka matproduktionen.^{82,83} Denna idé har fått uppsving på senare år då miljöengagerade odlar "Climate Victory Gardens".⁸⁴ Även i Sverige diskuteras beredskapsträdgårdar.⁸⁵

Våra stadsmiljöer behöver innehålla gröna kilar, reservat, ätbara parker och möjlighet till stadsodling. I en storstadsregion som Stockholm behöver vi både beakta jordbrukets utformning samt skapa insektsvänliga miljöer i anslutning till bebyggelse. Även i våra tätorter behöver vi berika vår boendemiljö med matproducerande växtlighet. Vänsterpartiet vill se minst tio procent ökad matproduktion inom regionen från jordbruk, ätbara växter på offentliga platser och stadsodlingsinitiativ till år 2030 och 20 procent år 2040.

Offentliga måltider

Varje dag äter runt en tredjedel av Sveriges befolkning måltider i vård, skola och omsorg. Det blir runt tre miljoner måltider varje dag.⁸⁶ De livsmedel som köps in kostar runt tio miljarder kronor årligen. Offentlig sektor har en enorm möjlighet att påverka samhället, medborgarna och marknaden. Därför spelar det stor roll om regioner och kommuner sätter ambitiösa klimat- och miljömål, exempelvis kring större andel ekologisk och växtbaserad mat. Genom upphandling kan även småskaliga matproducenter gynnas vilket flera kommuner aktivt arbetar med.^{87,88} Vänsterpartiet vill att växtbaserad mat blir standard i offentlig sektor, landsting och kommuner.

Vänsterpartiet vill:

- ✓ Att länets självförsörjningsgrad av livsmedel ska öka.
- ✓ Se minst tio procent ökad matproduktion inom regionen från jordbruk, ätbara växter på offentliga platser och stadsodlingsinitiativ till år 2030 och 20 procent år 2040.
- ✓ Att minst 90 procent av mat- och jordbruksavfall sorteras för kompostering och/eller rötning till år 2030 och 95 procent år 2040
- ✓ Att köttkonsumtionen minskar med minst 50 procent, jämfört med 2014
- ✓ Att animalieproduktionen i regionen minskar med 50 procent till år 2030 och 75 procent till år 2040, till förmån för produktion av vegetabiliska livsmedel.

80 <https://www.svd.se/kan-sakra-varannan-tugga-mat--pa-papperet>, hämtad 7 mars 2022

81 <https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruksmarkens-varden>, hämtad 3 mars 2022

82 https://en.wikipedia.org/wiki/Victory_garden, hämtad 9 mars 2022

83 <https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/matbrist-och-ransonering-vid-hemmafronten-under-forsta-och-andra-varldskriget#>, hämtad 9 juni 2022

84 <https://www.greenamerica.org/climate-victory-gardens>, hämtad 9 mars 2022

85 <https://www.hallbarstad.se/beredskapstradgardar-nar-krisen-kommer/>, hämtad 9 mars 2022

86 <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/branscher/upphandling-av-livsmedel-och-maltidstjanster/>, hämtad 9 mars 2022

87 <https://www.fargelanda.se/nyhetscentral/nyheter-2021/upphandling-smaskaliga-livsmedelsproducenter/>, hämtad 9 mars 2022

88 <https://www.krinova.se/wp-content/uploads/2019/07/matupphandling-80-20-modellen-2-0.pdf>, hämtad 9 mars 2022

Klimatsmart och rättvis samhällsplanering

Stockholmsregionen har flera utmaningar inom området boende och samhällsplanering. Befolkningen växer och det behövs tiotusentals nya bostäder. Det finns ett stort behov att rusta upp främst allmännyttans nuvarande bostadsbestånd, samtidigt som en klimatomställning av regionen ställer krav på energieffektivt och transportsnålt boende. Bostäder och service står för närmare hälften av regionens energianvändning och det är bråttom att minska den.

Problemen har på många håll i regionen förvärrats av en borgerlig politik som gynnar bilar framför andra färdmedel, bostadsrätter och villor framför hyreshus, arenor och köpcentrum framför allmänna miljöer som bibliotek och grönytor: kort sagt en politik som gynnar höginkomsttagare och byggbolag framför övriga invånare och samhällets långsiktiga intressen. Högerns bostadspolitik har lett till skenande priser, bostadsbrist och i förlängningen trångboddhet för breda grupper, samtidigt som höginkomsttagare har försett sig med en överstandard vars resurs- och energiförbrukning är ohållbar. Det som byggts är främst lyxlägenheter i redan tätbebyggda, centrala lägen, ofta genom att nagga grönområden i kanten snarare än genom att bygga igen sår i stadsbilden och bidra till en förbättring av stadsdelarna.

Många kommuner har använt de hyresintäkter som skulle ha gått till renoveringar och nybyggnation till allmän kommunal verksamhet och skattesänkningar, främst för höginkomsttagare. Hyresrätter i attraktiva lägen har gjorts om till bostadsrätter, samtidigt som fastigheter i ytterområden säljs ut till privata fastighetsägare som inte sällan satsar på lyxrenoveringar vilka syftar till att höja hyrorna och byta ut hyresgästerna. Över 60 000 trångbudda hushåll har med dagens prisnivå inte råd med de bostäder som finns i regionen och är tillräckligt stora.⁸⁹

En socialt och ekologiskt hållbar storstadsregion

Vänsterpartiets mål är att Stockholmsregionen ska erbjuda klimatsmarta och attraktiva bostäder åt alla. Vi vill att regionen präglas av blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer, i form av klimatsmarta fastigheter i balans och harmoni med naturområden. Ett viktigt redskap är en offensiv allmännytta som renoverar nuvarande bestånd och bygger nya billiga hyresrätter. För att tillfredsställa bostadsbehovet så kommer tusentals nya lägenheter i regionen behöva tillkomma varje år fram till år 2030. Närhet till kollektivtrafik och cykelvägnät ska vara en förutsättning för alla nya bostadsområden. Majoriteten av det som byggs bör vara hyresrätter för att återskapa en bättre blandning av upplåtelseformer.

Vi eftersträvar levande miljöer där varje stads- eller kommunal del erbjuder det mesta vi behöver i våra liv, oavsett om vi bor centralt eller i regionens landsbygdsområden. Olika typer av bostäder, arbetsplatser, tillgång till offentlig service som barnomsorg, skola, fritids, vårdcentraler, äldreboende, kommunala förvaltningar och så vidare – dagligvaruhandel, kollektivtrafik, icke-kommersiella möteslokaler och grönområden. Kompakt, men med närhet till natur. Denna typ av stadsplanering går i linje med

⁸⁹ <https://www.rufs.se/publikationer/20212/bostadsstudie-delmos-2021>, Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen, Region Stockholm, hämtad 10 juni 2022

idéer som äldre tiders tankar om ABC-städer liksom moderna koncept som ”femtonminutersstaden”. För att skapa en jämnare fördelning mellan stad och land är det vår mening att en tredjedel av de nya bostäderna bör byggas i stad och närförort, en tredjedel i yttre förorter och en tredjedel i mindre tätorter på landsbygden.

Social och ekologisk samhällsplanering

Vi vill vara med och skapa en god region för alla människor att leva i genom en social och ekologisk stadsplanering för rättvisa, jämlikhet och hållbarhet. Det innebär exempelvis att vi bygger bort bostadsbristen, men också att vi sparar städernas gröna ytor. Parker och grönområden ger inte bara ytor för rekreation som bidrar till psykologiskt välbefinnande – de fyller också en viktig funktion i de urbana ekosystemen. Ekosystemtjänsternas reglerande funktion har ofta visat sig vara överlägsna motsvarande tekniska lösningar. Våra gröna ytor renar luft och dagvatten, förhindrar i viss mån mindre översvämningar vid skyfall samt kyler ner staden under värmeböljor vilket hjälper till att motverka effekterna av allt varmare somrar. De erbjuder en allmän yta, utan inträde eller motkrav i form av förväntad konsumtion, där man fortfarande kan aktivera sig och mötas oavsett ekonomi⁹⁰

Detta gäller även strandlinjerna. De många undantagen och kryphålen i strandskyddet behöver täppas till så att det upprätthålls även i stadsmiljö. Vi vill att grönytefaktorn, GYF⁹¹, vid nybyggnation i kvartersmark ska vara minst 0,6 och att ingen ska ha mer än 275 meter från bostaden till närmsta park eller grönområde.⁹² Istället för att bygga igen grönområden vill Vänsterpartiet i städerna främst bygga på redan hårdgjord mark. En detaljerad plan ska upprättas där eventuellt byggande på grönområden specificeras och övriga gröna områden skyddas genom reservat.

Den biologiska mångfalden i regionen behöver bevaras och naturens förmåga att binda kol behöver förstärkas. Därför är det viktigt att vi har ett hyggesfritt skogsbruk, både för att säkra kontinuiteten i skogarnas flora och fauna och för att bevara det viktiga mycel (svampsystem) som binder kol i jorden - kol som annars vid traditionellt kalhyggesbruk släpps ut i form av koldioxid. Dessutom måste vi överallt bevara och återskapa fler våtmarker, främst för deras förmåga att binda kol men även för att öka naturens resiliens vid torka.⁹³

Vi vill bygga på ytor som andra verksamheter lämnar eller som nu används för bilar. Som exempel kan nämnas förslaget till en ekostad på Bromma flygplats. Överdäckade vägar, liksom avsmalnade vägar med mindre trafik, ger utrymme för ny bebyggelse i centrala lägen samtidigt som det ökar framkomligheten i staden

⁹⁰ https://whitearkitekter.com/se/wp-content/uploads/sites/3/2021/11/EST_en-verktygslada_low.pdf, Ekosystemtjänster – en verktygslåda 1.0, Hanna Ahlström Isacson, Felicia Sjosten Harlin, Ulrika Stenkula, hämtad 10 juni 2022

⁹¹ Se <https://tillstand.stockholm/globalassets/foretag-och-organisationer/tillstand-och-regler/tillstand-regler-och-tillsyn/lokal-och-fastigheter/handbocker-och-riktlinjer-vid-byggnation-i-stockholm/gyf-for-kvartersmark.pdf>. Mycket förenklat kan sägas att 0 = inga grönområden alls och 1 = bara grönt och inga hus. Dock räknas även faktorer som biodiversitet och ekosystemtjänster in. Ju högre siffra desto högre grönvärden.

⁹² I Boverkets rapport ”Bostadsnära natur” hänvisas till forskningsresultat som visar att 300 meter är ett gränsvärde för avståndet mellan bostad eller skola till grönområde för att man ska använda det ofta. Se https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/bostadsnara_natur.pdf, hämtad 10 juni 2022

⁹³ <https://www.sverigesnatur.org/aktuellt/utdikade-vatmarker-star-for-20-procent-av-sveriges-klimatutslapp/>, hämtad 10 juni 2022

för gång- och cykeltrafikanter och förbättrar områden som idag är utsatta för buller och avgaser. De stadsdelar som idag är glest befolkade med stora så kallade ”villamattor” kan varsamt förtätas och ge utrymme för blandad bebyggelse med hyresrätter samt ökad service. Detta ger även underlag för utbyggd kollektivtrafik och ökad lokal gemenskap.

Hälften av regionens kommuner är landsbygdskommuner. Här behöver vi planera för en ökad lokal matproduktion och se till att vi har en hållbar förvaltning av länets skogar och skärgård samt ett kraftigt utökat naturskydd. Därför vill vi bevara natur och jordbruksjord genom att till största delen koncentrera nybyggnationen till mindre tätorter med god kollektivtrafik.

Ny syn på boendet

Drygt 40 procent av alla hushåll i Stockholmsregionen består av ensamstående utan barn. Samtidigt är majoriteten av alla bostäder byggda för mindre familjer. Det betyder att många människor lever större och dyrare än de behöver medan andra trängs i boenden som inte är anpassade efter deras behov. Ur klimathänseende är detta givetvis förkastligt. Vi menar att man vid nybyggnation ska prioritera yteffektiva och flexibla hyreslägenheter med låg hyra. Större lägenheter bör byggas så att de fungerar för vänner som delar bostad likväl som för stora barnfamiljer. Kollektivhus med relativt små kök, badrum och vardagsrum och desto större gemensamma utrymmen är både miljövänliga och kan bidra till att bryta ensamboendes sociala isolering. Detta står i kontrast till de bostadsrätter där de som har råd idag bygger nytt och stort eller slår samman flera mindre lägenheter och på så vis tar en större andel av stadens fysiska och ekologiska utrymme än övriga invånare. Styrmedel eller andra incitament för att bo mer yteffektivt är något som skulle kunna styra mot ett mer klimatsmart boende.

Klimatsmart (ny)byggnation

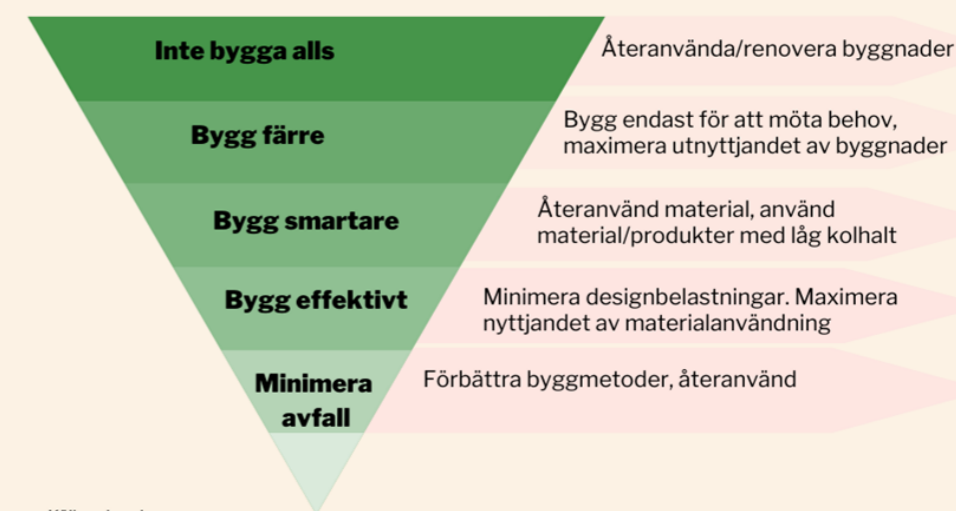
Enligt en rapport från World Business Council for Sustainable Development⁹⁴ svarar byggindustrin samlad för 38 procent av de globala utsläppen av växthusgaser. Boverket menar att byggsektorn står för 21 procent av Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser.⁹⁵ Oavsett hur vi väljer att räkna så räcker det inte med att bara bygga mer – vi behöver också bygga smartare och se över användningen av det som redan är byggt. Val av material och byggprocesser kan kraftigt minska utsläppen. Men det är också viktigt att vi nyttjar de byggnader som redan finns och idag inte används. Vänsterpartiet vill också se ett statligt stöd så att vi kan klimatrenovera allmännyttan utan kraftigt höjda hyror. Med en ökad självförsörjningsgrad behöver fler personer flytta ut på landsbygden. Då behövs det även stöd för att rusta och återställa äldre hus och lokaler som idag står tomma.

Det är viktigt att ställa krav på klimateffektivitet för byggnaders hela livscykel. Sverige

94 www.wbcsd.org/Programs/Cities-and-mobility/Sustainable-Cities/Transforming-the-Built-Environment/Decarbonization/Resources/Net-zero-buildings-Where-do-we-stand, hämtad 10 juni 2022

95 <https://www.boverket.se/sv/byggande/hallbart-byggande-och-forvaltning/miljoindikatorer--aktuellt-status/vaxthusgaser/>, hämtad 10 juni 2022

STRATEGI FÖR KOLDIOXIDMINSKNING

har sedan 2022 lagkrav om klimatdeklaration för nya byggnader. Men fastän nuvarande lagstiftning reglerar nya byggnaders energianvändning så finns det ännu inga bindande krav på att minska klimatpåverkan i produktionsledet. I dagsläget är klimatpåverkan för att producera en byggnad jämförbar med samma byggnads energianvändning under 50 år. Vi uppmanar därför särskilt till byggande av flerfamiljshus i trä, som förutom låga utsläpp under byggtiden även binder kol under lång tid. Nybyggnationer bör också ha en kvotplikt som kräver en viss andel återanvända eller återvunna material. För att minska klimatpåverkan under byggprocessen vill vi att därutöver att man tar fram ett regelverk för att se till att byggbolagen betalar för klimatpåverkan vid byggnation. På så vis motiveras byggbranschen själv till att finna nya innovativa lösningar då dagens utsläppstunga byggmetoder blir för kostsamma.

Byggnation av mer klimateffektiva hus har en något högre investeringskostnad (vilket inte är något problem för en långsiktig ägare eftersom kostnaden tjänas in genom lägre energiförbrukning. Byggbolag som snabbt säljer av fastigheterna till bostadsrättsföreningar och privata hyresvärdar saknar denna långsiktighet, och därför vill vi se hårda energikrav och ekologiskt byggande som villkor för markanvisningar. Med hjälp av solpaneler och solvärme kan fler nya byggnader bli plusenergihus. Vänsterpartiet budgeterar för investeringsstöd till byggbolag som bygger klimatsmart. Vänsterpartiet Storstockholm har förslag om att ta fram ett vidare regionalt investeringsstöd för energieffektivisering av regionens bostäder. Vi vill också att tillsynen blir mer rigorös så att byggsektorn följer de nya byggreglerna.

Vänsterpartiet vill:

- ✓ Att grönytefaktorn, GYF, vid nybyggnation i kvartersmark ska vara minst 0,6.
- ✓ Att ingen ska ha mer än 275 meter från bostaden till närmsta park eller grönområde.
- ✓ Ta fram ett regelverk för att se till att byggbolagen betalar för klimatpåverkan vid byggnation för att minska klimatpåverkan under byggprocessen.
- ✓ Ta fram ett vidare regionalt investeringsstöd för energieffektivisering av regionens bostäder.

Välfärd, gröna jobb och ett gott liv

Gröna jobb

Med rätt satsningar kan den gröna omställningen ske i samhällets alla sektorer. Det leder till arbetstillfällen i hela regionen, inom förnybar energi, hållbar matproduktion, transporter och naturbruk, natur- och miljövard och till att anpassa samhället till de klimatförändringar vi redan ser konsekvenserna av. Nya, gröna arbetstillfällen kan ersätta de fossila jobb som fasas ut i samband med den gröna omställningen. Men även de klimatpåverkande jobb som fortsatt behöver finnas måste bli grönare för att platsa i ett samhälle med nettonollutsläpp. Det är en utveckling som kräver medvetna investeringar, och kan inte förlita sig på marknadskrafterna.

Det behövs stora satsningar på kompetensutveckling och utbildning för att garantera en rättvis omställning för de som idag arbetar i fossila branscher, och för att undvika arbetslöshet när samhället ställer om till fler gröna jobb.

Inom sektorn för förnybar energi behövs jobb i alla led, från forskning till installation, drift och effektivisering, till underhåll och reparation. För en utvecklad grön energisektor krävs bland annat ingenjörer, projektledare och entreprenörer. Inom matsektorn behövs jobb för att garantera hållbara, lokala produktionskedjor för livsmedel, och inom exempelvis naturbruk och insamling av matavfall. Inom transportsektorn behövs jobb för utbyggnad av cykel- och gångvägar och för planering och utbyggnad av kollektivtrafik.

För att möta ett ökat intresse för natur och friluftsliv behövs investeringar i Stockholms omkring 330 naturreservat, och inrättning av fler därtill. Det innebär jobb att tillgängliggöra, skydda och underhålla naturområden, samt jobb inom turismnäringen såsom naturguidning och utbildning i friluftsliv.⁹⁶

Nedskärningar i välfärden och skattelättnader har möjliggjort för ohållbar masskonsumtion och resursslöseri. Vänsterpartiet vill ställa om från privat, klimatskadlig konsumtion till offentlig, resurssnål konsumtion. Satsningar på välfärd, kultur, fritid, vård, skola och omsorg ger jobb med låg klimatpåverkan. Det är dessutom satsningar som ökar välmående och jämlikhet i samhället.

Gröna jobb finns inte bara i arbetet med att minska klimatpåverkan, utan också för att anpassa regionen till klimatförändringarnas effekter. Mellan 2015 och 2019 var Stockholm det län som var femte mest drabbat av översvämningar. Mälardalen är klassificerat som ett av tio nationella riskområden med anledning av risken för översvämning. Området beräknas ha den näst mest allvarliga riskbilden i hela landet.⁹⁷ Genom att bygga växtbäddar, gröna tak, skyfallsparkar och fler gröna

⁹⁶ <https://stockholmsstad.vansterpartiet.se/2021/05/19/att-investera-i-naturreservat-ar-att-investera-i-folkhalsa-och-grona-jobb/>, hämtad 13 juni 2022

⁹⁷ <https://www.msb.se/siteassets/dokument/om-msb/vart-uppdrag/regeringsuppdrag/2021/ru-riskomraden.pdf>, Riskområden för ras, skred, erosion och översvämning, SGI och MSB, hämtad 13 juni 2022

ytor minskar risken för översvämning vid skyfall.⁹⁸ Med minskad biltrafik kan nya gröna ytor ersätta till exempel parkeringsplatser. Att investera i stadsplanering och naturbaserade lösningar för temperatur- och dagvattenhantering innebär gröna jobb för klimatanpassning.

Bostadsbyggandet

För att tillfredsställa bostadsbehovet i regionen måste tusentals nya lägenheter tillkomma varje år fram till år 2030. Detta kan skapa tusentals nya arbetstillfällen inom byggbranschen. Nybyggnation behöver ske med klimatsmarta metoder och med fokus på energismarta lösningar. Bostäder kan byggas i trä, som är mer energisnålt än exempelvis betong. En majoritet av Stockholms kommuner har idag befintliga och/eller planerade lägenhetshus i trä.

För att öka antalet hus med stomme i trä krävs jobb inom produktutveckling för att optimera träbyggandet.¹⁰⁰ Detsamma gäller för andra energieffektiviserande byggnadslösningar såsom passivhus och plushus.

Energieffektiviseringar inom befintliga bostäder och lokaler ger bygg- och anläggningsjobb under lång tid framöver, eftersom det är program som behöver hålla på i tio till tjugo år framåt.

Arbetstidsförkortning

Med en förkortad arbetstid minskar vår klimatpåverkan. Studier har visat att en gradvis övergång till sex timmars arbetsdag kan minska utsläppen med 10-20 procent främst genom förändringar i den privata konsumtionen. Arbetstidsförkortning ger dessutom stora välfärdsvinster. Allt arbete kan inte effektiviseras i samma utsträckning, vilket innebär att arbetsdelning kommer leda till minskad arbetslöshet. Studier visar dessutom att kortare arbetstid ökar välbefinnandet.¹⁰¹

Om framtida produktivitetsoökningar går till ett stegvis införande av arbetstidsförkortning så kommer inte lönerna att sjunka. De kommer dock inte heller att öka i samma takt som om vi skulle fortsätta arbeta 40 timmar i veckan. Flera förslag som lagts fram i den här planen kan fungera som kompensation för en utebliven löneökning. Behovet av ständiga löneökningar minskar genom att vi bor billigare och kan producera egen energi, reser avgiftsfritt i kollektivtrafiken och delar på saker istället för att köpa själv. Den tid som frigörs vid minskad arbetstid kan spenderas på oss själva och nära och kära, och på till exempel kultur och att odla och laga egen mat. Arbetstidsförkortning ger människor större möjlighet att själva bestämma över sin egen tid.

98 <https://tidningensy.se/stockholm/2019/nummer-119/stockholm-forbereder-sig-pa-ex-trema-skyfall/>, hämtad 13 juni 2022

99 <https://www.ri.se/sv/berattelser/handbok-for-lyckade-grona-tak>, hämtad 13 juni 2022

100 <https://www.mitti.se/nyheter/byggboom-for-trahus-i-lanet-har-byggs-stockholms-hogsta/lmtcb!8041813/>, hämtad 13 juni 2022

101 <https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/6400/978-91-620-6458-7.pdf>, Klimatomställningen och det goda livet, Naturvårdsverket, hämtad 13 juni 2022

Vänsterpartiet vill:

- ✓ Investera i gröna jobb och rättvis omställning från fossila till gröna industrier.
- ✓ Att gemensamma resurser satsas på att utveckla välfärden istället för att driva på privat ohållbar konsumtion med skattesänkningar.
- ✓ Gradvis minska arbetstiden till sex timmars arbetsdag för att använda ökad produktivitet till fri tid istället för ökad konsumtion.

Återbruk eller slit och släng?

Avfallshantering

Vi lever i ett konsumtionssamhälle där varor tillverkas, förbrukas och slängs bort i en rasande takt. Det innebär slöseri med naturresurser, förslitning på miljön och höga utsläpp av växthusgaser. Slit- och släng-konsumtion är dessutom en ekonomisk förlust. Material till ett värde av uppskattningsvis 55 miljarder kronor går förlorade i svensk ekonomi varje år, till följd av den linjära resurshandling där avfall deponeras och förbränns istället för att återvinnas.¹⁰² Den typ av konsumtion och livsstil vi har idag behöver förändras.

Svenska hushåll stod 2018 för 4,5 miljoner ton avfall per år. Om vi därtill inkluderar avfall från övriga verksamheter såsom företag, organisationer och offentlig verksamhet uppgick siffran till 35,2 miljoner ton avfall per år. Statistik från 2012 till 2018 visar att mängden avfall ständigt ökar.¹⁰³ Bara i Stockholms län samlades det 2019 in 438 kilo hushållsavfall per person.¹⁰⁴ Det är siffror som tyder på att stockholmarnas konsumtion resulterar i höga utsläpp och ett orimligt högt ekologiskt fotavtryck.

I Sverige sker återvinning av hushållens avfall främst genom kommunernas skatte- och avgiftsfinansierade insamling. Många kommuner väljer att anlita entreprenör, ofta i privat regi, för insamling av mat- och restavfall. Avfallet samlas in fastighetsnära eller vid återvinningscentraler. Det finns ett stort behov av att utvidga och inrätta nya återvinningscentraler i regionen och särskilt i Stockholms stad, något som försvåras bland annat på grund av brist på mark.¹⁰⁵ Vad gäller förpackningar finns idag ett producentansvar som innebär att industrin ansvarar för insamling och återvinning av förpackningar, vilket betalas av konsumenterna via förpackningsavgifter.

Insamlingen av matavfall varierar kraftigt mellan kommunerna i länet. I Södertälje, Ekerö och Nykvarn sorteras upp mot 100 procent av matavfallet, medan Stockholm stad endast sorterar drygt 25 procent.¹⁰⁶ En del av förklaringen är stockholmarnas beteende, men alla hushåll har inte heller möjlighet att sortera sitt matavfall.

Kapaciteten för sopförbränning har utökats kraftigt i Sverige. 2020 importerades 3,03 miljoner ton avfall till Sverige, främst från Norge, Storbritannien och Finland.¹⁰⁷ En

102 https://materialeconomics.com/me_rapport_webb_ny.pdf?cms_fileid=694c65f250bb3b93d-67f0a557d945c4c, Ett värdebeständigt svenskt materialsystem, Material Economics, hämtad 13 juni 2022

103 <https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/6900/978-91-620-6932-2.pdf>, Avfall i Sverige 2018, Naturvårdsverket, hämtad 13 juni 2022

104 https://www.avfallsverige.se/aktuellt/nyhetsarkiv/artikel/hushallsavfall-i-siffror-kommun-och-lansstatistik-2019/index.php?eID=tx_securedownloads&p=42&u=0&g=0&t=1655214523&hash=e5f1377c2ef81ec0d01b021bf78358f0f728ef14&file=/fileadmin/user_upload/Rapporter/2020/hushallsavfall_2020-27_1_webb.pdf, HUSHÅLLSAVFALL I SIFFROR - Kommun- och länsstatistik 2019, Avfall Sverige, hämtad 13 juni 2022

105 http://rufs.se/globalassets/h.-publikationer/2017/kunskapsmaterial_tekniska_forsorjningssystem_avfallshandling.pdf, Tekniska försörjningssystem för avfallshandling, Tillväxt- och regionplaneförvaltningen – Stockholms läns landsting, hämtad 13 juni 2022

106 <https://www.dn.se/sthlm/forsenad-sopanlaggning-gor-att-stockholm-missar-matavfallsmal/>, hämtad 15 juni 2022

107 https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/avfall/avfall-import-export?_t_hit.id=Boil-40

majoritet av avfallet eldas upp i sopförbränningsanläggningar för energiåtervinning och denna avfallshandling leder till stora mängder koldioxidutsläpp. En anledning är den omfattande transporten av importerat avfall. Det importerade avfallet innehåller dessutom en stor mängd plast, som i sig tillverkas av fossil olja vilket innebär koldioxidutsläpp vid förbränning. En stor del av källsorterad plast hamnar i sopförbränningsanläggningar istället för att återvinnas. I Stockholms län finns idag två sopförbränningsanläggningar, med planer på fler. Med tanke på att förbränningsanläggningar får betalt för att ta emot avfall, istället för att själva betala för det bränsle de eldar upp, är verksamheten ekonomiskt gynnsam.

Sverige håller en internationellt sett hög standard vad gäller avfallshandling, men giftiga och oönskade ämnen kommer trots allt in i kretsloppet eftersom de används i många av våra produkter. Mikroplaster är till exempel ett miljöhot som kan ge skadliga effekter på djur och natur, särskilt i havsmiljö. Uppkomsten av mikroplaster beror främst på förslitning av bildäck, tvättning av syntetkläder och sönderfall av större plastföremål.¹⁰⁸ Mikroplaster behöver fasas ut överallt, men med tanke på den rådande bilnormen i samhället och brist på alternativ till gummidäck krävs det en större ansats att angripa mikroplaster från massbilismen än från exempelvis textilier.

Kretsloppsekonomi

Enligt Zero Waste-principen är avfallsminimering och återbruk grunden för vårt framtida hållbara samhälle. Genom att i större utsträckning återanvända de produkter vi redan har minskar produktionen av nya produkter. Den största fördelen med återanvändning är att det inte gör anspråk på nyråvara, det vill säga råvara som tas direkt från naturen istället för från återvunnet material. Vid minskad efterfrågan på nyråvara minskar exploateringen av naturresurser, men även energianvändning samt utsläpp av koldioxid, försurande ämnen och flyktiga kolväten minskar. I vår vision finns kommunala återbrukscentra etablerade i hela regionen.

För det avfall som behöver finnas ska återvinning vara norm. År 2030 ska allt avfall sorteras, och alla hushåll ska ha möjlighet till kommunal källsortering nära hemmet, inklusive av matavfall. Stockholms län ska vara en region med resurseffektiva och giftfria kretslopp, tack vare återvinning, återbruk och minskat avfall. Det kan dessutom infrias helt utan välfärdsluster.

Energiutvinning och deponering ska, till skillnad från idag, endast ske i undantagsfall. Deponering ska endast ske när giftiga ämnen inte kan tas bort från kretsloppet genom behandling. Alla kommuner har en strategi för giftfri miljö, och i takt med att giftiga ämnen fasas ut minskar behovet av deponering. Import av sopor till förbränning behöver upphöra, precis som förbränning av plast. Så gott som allt organiskt avfall ska rötas till biogas och resterna användas som gödning. Regionens avfallssektor 2030 ska därmed vara en stor producent av bioenergi, inte en källa till klimatpåverkande utsläpp. Näringsämnen som kan utvinnas från avloppsslam utan att medföra spridning av gifter ska tas till vara som gödsel i stads- och stadsnära odling, vilket föder in i kretsloppstänket och gynnar lokal matproduktion i regionen.

[erplate Episerver Features EpiserverFind Models EpiserverFindDocument/1608_sv& t q=import%20och%20export%20av%20avfall](https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/6700/978-91-620-6772-4.pdf), hämtad 13 juni 2022

108 <https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/6700/978-91-620-6772-4.pdf>, Mikroplaster – Redovisning av regeringsuppdrag om källor till mikroplaster och förslag på åtgärder för minskade utsläpp i Sverige, Naturvårdsverket, hämtad 13 juni 2022

Bra kvalitet

Ur miljösynpunkt är det nödvändigt att de produkter vi köper håller god kvalitet. Det förlänger livslängden och gör oss mer benägna att reparera och återanvända. Den ekonomiska logik som råder idag uppmuntrar istället företagen att producera varor av medioker kvalitet, ofta med inbyggda fel. Allt för att sporra ytterligare konsumtion när en produkt väl går sönder.

Vänsterpartiet vill att varje stadsdel eller kommundel har tillgång till kommunala cykelkök eller öppna kvartersverkstäder, för att ta vara på kunskap om att laga och underhålla produkter. Vi vill att fler hyrsystem utvecklas och att kommuner ska främja andrahandsförsäljning och bytesekonomi. Genom att äga gemensamt istället för var och en för sig kan vi förhoppningsvis främja inköp av kvalitetsvaror och minska resursförbrukningen. Det gäller alltifrån kollektivhus och bilpooler till gräsklippare och borrmaskin. Med åtgärder såsom förlängd garantitid till fem år på hemelektronik kan vi minska konsumtion och resursslöseri ytterligare.

Giftrika produkter

Ännu tillåts en mängd kemikalier, trots konstaterat skadliga eller okända egenskaper. Vänsterpartiet vill helt förbjuda bland annat Bisfenol A, farligt bromerade flamskyddsmedel, azofärgämnen och hormonstörande ämnen som riktar sig till barn. Vi vill öka anslagen för en giftfri vardag och revidera EU:s kemikalielagstiftning så att omsorg om människors hälsa går före företagets girighet. Kommuner och regioner bör som stora beställare gå före.

Först och främst ska kommunal barnomsorg vara giftfria miljöer, där såväl byggnadsmaterial som leksaker och livsmedel bör granskas ur kemikaliesynpunkt. Även i skolor, och till slut all kommunal och regiondriven verksamhet, ska giftfrihet vara norm. Alla länets kommuner ska anta strategier för giftfrihet. Vi vill även plastbanta de offentliga verksamheterna, minimera användning av plaster så att de så småningom kommer bort från kretsloppet och den okontrollerbara spridningen av mikroplaster minskar.

Smartare produkter

För att kunna minska konsumtionens resursslöseri behöver vi utforma produkter på ett smartare sätt. Stora mängder plast och andra material går åt till onödiga förpackningar, ett tecken på kapitalismens slösaktighet. Med idéer som Cradle to cradle och cirkulär ekonomi går det att skapa produktionsled som bygger på effektivt bruk av material och energi. Att själv tillverka högteknologiska varor har blivit enklare, mycket tack vare informationsteknologi och öppna upphovsrätter. I medlemsdrivna, öppna verkstäder (så kallade "maker space") tas det fram produkter utan det slit- och släng-incident som råder på den kapitalistiska marknaden. Ny teknologi som exempelvis 3D-skrivare kan bidra till att skapa produkter som är hållbara, effektiva och håller hög kvalitet.

Offentlig sektor bör ligga i framkant med att låta cirkulär ekonomi vara ett tankesätt som genomsyrar verksamheten. I exempelvis offentlig upphandling behövs krav på miljösmartare inköp, såsom mindre och mer resurssnåla förpackningar.

Återvinning och återbruk

Även i en cirkulär ekonomi kommer det finnas avfall, men mängden avfall behöver vara mindre än idag och det som ändå uppstår i princip helt återanvändningsbart. Det ska vara enkelt att återvinna. Därför krävs hushållsnära insamling av matavfall såväl som tidningar, plast, kartong, glas och metall. Även inlämning av småelektronik och mindre mängder farligt avfall, som färg och lysrör, behöver kunna ske nära hemmet. I längden behöver gifter och okända kemikalier fasas ut i produktionsleden, eftersom dessa inte bör återcirkuleras.

Lättillgänglig återvinning innebär att det inte ska krävas bil för att återvinna, och därför bör det införas avgiftsfria, mobila insamlingsstationer till lands och till sjöss. Det behöver inrättas fler kommunala återvinningscentraler, minst en per 50 000 invånare. Totalansvar över avfallsinsamling bör ligga på kommunerna, mot ersättning från industrin.

Fler kommunala återbruksparker- eller gallerior, likt ReTuna i Eskilstuna, skulle uppmuntra till ökad återanvändning. Varje större kommun bör ha en egen återbruksgalleria och mindre kommuner kan gå ihop och etablera sådana tillsammans. En återbruksgalleria fungerar på så sätt att alla kan lämna in begagnade varor för utvärdering. Efter eventuell reparation eller renovering säljs varorna i gallerian. De varor som inte går att sälja återvinns som material eller energi.

Plan- och bygglagen behöver tydligare fokus på återbruk, med ett regelverk som ställer högre krav på reparation, återbruk och återvinning av avfall i hela länet. Kommuner ska ta en aktiv roll i återvinning av bygg- och rivningsavfall. Rivningsavfall kan återvinnas genom återbruksgallerior, och yrkesmässig återvinning av till exempel betong, snickerier, dörrar, fönster och möbler ska utvecklas tillsammans med branschen.

Den höga byggtakten resulterar även i stora mängder restavfall i form av schaktmassor. Med kommunalt samordnade materialterminaler ges möjlighet för byggnära sortering, uppgradering och bearbetning av massorna. Massorna kan då återanvändas i nytt byggande, och uttag av nyråvara från naturen minskar. Lokala materialterminaler minskar även transportbehovet, koldioxidutsläppen och kommunernas kostnader.

Vänsterpartiet vill:

- ✓ Att alla hushåll har möjlighet till kommunal sopsortering, inklusive matavfall, nära hemmet.
- ✓ Att förbränning av plast i länet upphör.
- ✓ Att import av sopor till förbränning upphör.
- ✓ Att kommunala återbrukscentra etableras i länet.
- ✓ Att alla kommuner antar en strategi för giftfrihet.

Regionen på vatten eller under?

Stockholmsregionens vatten - havet, sjöarna och vattendragen - har avgörande betydelse för Stockholms län och hela Mälarenregionen. De försörjer regionen med bra dricksvatten för hushållen och är av stor vikt för fritidsliv och turism. De sänker temperaturen och höjer luftfuktigheten under kommande heta sommarkvarnar och bidrar därmed till en behagligare luftkvalitet.

Vatten är också förutsättningen för sjöfart, för gods- och persontrafik och för fiskbestånden. Värdet av den producerade nyttan kring Mälaren uppskattas i pengar till över 120 miljarder kronor.¹⁰⁹ Detta förutsätter dock att vi kan hantera den stigande havsnivån på ett klokt och konstruktivt sätt. Den frågan är fortfarande olöst.

Idag är över två miljoner människor i länet anslutna till kommunal vattenanläggning och drygt 100 000 har enskilda lösningar.¹¹⁰ Vattenförbrukningen per person är ca 140 liter om dygnet.¹¹¹ Det kommunala vattnet har hög kvalitet och tillgången på vatten är i dagsläget inget problem, bortsett från mindre områden i skärgården där kommunalt vatten saknas.

De som är anslutna till det kommunala vattnet är även anslutna till kommunala reningsverk medan övriga har individuella och sämre lösningar. Systemet domineras av Stockholm vatten, Norrvatten och SYVAB (Södertälje). Reningsgraden är hög, på över 95 procent för fosfor¹¹², men tekniken är inte anpassad för till exempel läkemedelsrester.¹¹³ Även tungmetaller och mikroplaster riskerar hamna i reningsverkens rötslam. Kväve förvandlas till kvävgas i luften. Vattendirektivets krav innebär att utsläppen från alla tillkommande personer måste renas till 100 procent, något som kommer att kräva ytterligare investeringar.

Både dricksvattenförsörjningen och avloppsvattenhanteringen behöver i högre grad samordnas regionalt. Parallellt med det måste vattenkonsumtionen per person hindras från att rusa iväg. Värmeproduktionen vid avloppsvattenverken och rötslammet är också energikällor som ska tas till vara och samordnas med annan energiproduktion.

Klimatförändringarna

Klimatförändringarna leder till kraftigare skyfall, torrare somrar, stigande högvatten i sjöar och vattendrag och kontinuerligt stigande havsnivåer. Förvärrade skyfall måste hanteras genom utbyggnad av dagvattennätet och bevarandet av grönområden, där tillfälligt överskott av vatten kan lagras. Störst är behovet att öka avrinningen från Mälaren, vilket fortfarande är en olöst fråga. Långsiktigt måste en ny vattentäkt skapas som ersättning för Mälaren som på längre sikt riskerar att bli en havsvik med bräckt

109 http://vav.griffel.net/filer/SVU-rapport_2014-14.pdf, Samhällsekonomisk värdering av rent vatten – Fallstudier av Vombsjön och Mälaren, Svenskt Vatten Utveckling, hämtad 14 juni 2022

110 Statistikmyndigheten SCB:s statistikdatabas

111 <https://www.stockholmvattenochavfall.se/artiklar-listsida/en-stad-med-vattenledning/>, hämtad 14 juni 2022

112 <https://www.svenskvatten.se/om-oss/nyheter-lista/reningsverken-skyddar-miljon-allt-battre/>, hämtad 14 juni 2022

113 <https://www.svenskvatten.se/vattentjanster/avlopp-och-miljo/reningsverk-och-reningsprocesser/lakemedelsrening/>, hämtad 14 juni 2022

vatten. I skärgården och delar av landsbygden behöver lokala lösningar skapas. Jord- och skogsbruk i länets östra delar måste anpassas till högre temperaturer och längre torrperioder.

Havsnivån

Havsnivåhöjningen är idag i Stockholmsområdet nästan lika stor som landhöjningen och kan runt 2050 påverka även Mälaren.¹¹⁴ Hur snabbt havsnivån stiger beror på glaciäravsmältningen på Grönland och vid Antarktis samt på vattnets expansion i samband med stigande temperaturer. Vilka åtgärder som behöver vidtas beror på vad som ska skyddas och vilken risk för översvämningar vi är beredda att acceptera.

FN:s klimatpanel IPCC bedömde 2021 att havets medelvattenstånd globalt år 2100 kan ha stigit med en meter. Det finns dock i samma beräkningar en risk att havet stiger mer än så och vid större infrastruktursatsningar måste man därför ta höjd för potentiellt högre havsnivå.¹¹⁵

Redan idag kan saltvatten tränga in i Mälaren men detta hindras av höjbara dammluckor. När dessa är stängda stoppas dock allt utflöde av vatten liksom sjöfart och Mälarens vattennivå kan stiga snabbt. När havet stiger mer än marken, blir denna situation allt vanligare och perioderna varar allt längre.

Vattendirektivet

Genom EU:s förtydligande av vattendirektivet år 2015 är det nu förbjudet med ytterligare utsläpp av alla ämnen som närsalter och gifter, som idag skapar problem i vatten. Vi behöver även bevaka att nivåerna av PFAS i dricksvattnet inte är hälsovådliga.

Alla sjöar, vattendrag och kuster ska vara rena senast år 2027. Stockholmsregionen, som i många år profilerat sig som staden på vatten och ett föredöme i vattenhantering, måste därför fortsätta effektivisera sina reningsverk och ålderstigna ledningsnät behöver förnyas.

Omställning till hållbar vattenförsörjning och vattenrening

Regionens långsiktiga vattenförsörjning måste garanteras genom tillgång till annan vattentäkt än Mälaren, sannolikt Vättern, och genom mindre reservvattentäkter i olika delar av länet.

En övergripande plan för samordning och restaurering av regionens dricksvatten- och avloppsledningar behöver upprättas. Vättern behöver därför skyddas från effekten av planerad gruva vid Gränna och mångfaldigt ökade flygvapenskjutningar vid Norra Vättern, annars behöver en alternativ plan för dricksvattenförsörjning tas fram, så som tex avsaltningsanläggning. Vi bör samtidigt se hur invånarnas konsumtion av vatten kan minska, till exempel genom lokala reningsystem för gråvatten.

114 <https://miljobarometern.stockholm.se/klimat/klimatanpassning/stigande-havsnivaer/>, hämtad 16 juni 2022

115 <https://www.smhi.se/kunskapsbanken/oceanografi/vattenstand-och-klimat/havsvattenstand-i-ett-framtida-klimat-1.25563>, hämtad 16 juni 2022

Regionen måste ta fullt ansvar för sina historiska och pågående utsläpp av kväve, fosfor och gifter till Mälaren och skärgården genom renoverade och förbättrade avloppsreningsverk. Alla utsläpp av renat avloppsvatten behöver ske inom ramen för Vattendirektivets krav. Avloppsvattnets innehåll av skadliga halter av läkemedelsrester och giftiga ämnen måste närma sig noll. Kommunerna bör i samarbete med regionen och vattenmyndigheterna senast år 2030 ha tagit fram en plan för att restaurera de vattendrag i länet som ännu inte uppnått god ekologisk status. Vid alla kraftverk och fördämningar, som kvarstår efter miljöprövning, ska det finnas godkända vattenvägar för vattendjur och tillräcklig minimi-vattenföring.

Åtgärdsprogram för hela vattensystem, som till exempel Norrtäljeån och Tyrestaån, ska vara baserade på principen om ”gemensamma åtgärder med största nytta”. Regionen behöver samordna kommunernas insatser för att slutföra reningen av utsläpp från jordbruk, skogsbruk och enskilda fastigheter som inte kan renas på annat sätt. Åtgärder ska vidtas där de är mest kostnadseffektiva och delvis bekostas av samhället. Skadade bestånd av fisk, till exempel öring och sik, och andra vattendjur bör restaureras långsiktigt efter att alla vattenkraftverk och fördämningar miljöprovats.

Avloppsreningsverkens slam ska utnyttjas för biogasproduktion i den mån tekniken tillåter. Näringsämnen från avloppsslam kan användas till gödsling om det inte får negativa hälso- eller miljöeffekter.

Alla fastigheter ska vara anslutna till kommunala reningsverk eller ha egna, godkända reningssystem. Jordbrukens driftmetoder ska ha förbättrats genom exempelvis kalkdiken för minskat läckage av närsalter och en obrukad zon på minst tre meter ska införas vid alla vatten.

Klimatanpassning

Stigande vattennivåer i Östersjön efter 2030 och i Mälaren efter 2040 kommer innebära att en vetenskapligt baserad kvantitativ riskanalys behöver tas fram. Denna bör sedan utgöra grunden för det fortsatta arbetet med klimatanpassning i vattenfrågor. Värdefulla områden måste invallas. Planering av konstruktioner som ska stå i hundra år eller mer så som tunnelbanor, bostadsområden och vattenledningar ska vara baserade på prognoser för läget på 2100-talet.

All långsiktig samhällsplanering i regionen måste utgå från att högvattennivån i havet då kan stå minst en meter högre än idag och att Mälaren redan runt 2050 kan vara påverkad av saltvatten. All exploatering av strandnära lägen ska därför ha upphört och framtida slussars vattendomar och konstruktioner behöver anpassas efter detta.

I regionen som helhet behöver våtmarker både skyddas och återställas som ett led i att hantera stora skyfall, undvika översvämningar och öka den biologiska mångfalden. Även i våra urbana miljöer bör stadsplaneringen utgå från behovet av att kunna hantera häftig nederbörd. Strandskyddet i sin tur fyller en viktig funktion för att värna den biologiska mångfalden men även att lägga ett rent fysiskt avstånd mellan vattendrag och infrastruktur, lokaler och bostäder.

Vänsterpartiet vill:

- ✓ Att åtgärder senast 2030 har börjat vidtas som skydd mot en vattennivå år 2100 på minst +1 meter.
- ✓ Att resurser tillförs för att alla vatten, hamnar, kanaler och vattenkraftverk, år 2030 har uppnått god ekologisk status eller god ekologisk potential.
- ✓ Att våra utsläpp av kemiska ämnen och läkemedelsrester år 2030 sker utan negativa effekter.
- ✓ Att en ny huvudvattentäkt har identifierats och arbete för omställning har påbörjats senast 2030.

Slutord

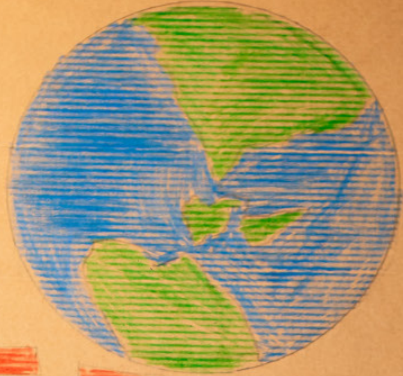
Vi lever i en liten oas av liv i ett stort och kallt universum. Men fem av nio planetära gränser har överskridits och livsförutsättningarna för oss alla förändras snabbt. En majoritet här i Sverige är bekymrade över utvecklingen¹¹⁶ och det finns en stark rörelse och folklig opinion för att påbörja en omställning till ett mer långsiktigt hållbart samhälle. Mot detta arbete står starka ekonomiska intressen. De prioriterar sina kortsiktiga vinster idag före de konsekvenser ett förändrat klimat och en förändrad värld kommer att få för oss alla.

Vi behöver ställa om för att överleva. Men vi behöver också ställa om för att få ett samhälle som är rättvist och hållbart för oss alla. När vi ställer om regionen blir livet nämligen bättre för de allra flesta av oss. Det är de med störst tillgångar som genom sitt sätt att leva orsakar störst klimatutsläpp och därför kommer behöva ställa om sin livsstil mest. Men när vi möter utmaningarna tillsammans blir framtiden ljusare även för dem.

Vänsterpartiets program för en rättvis klimatomställning av en storstadsregion som Stockholmsområdet kräver politiska beslut från stat, landsting och kommun. Det krävs lagstiftning, skatteväxlingar, investerings- och åtgärdsprogram inom snart sagt alla samhällssektorer. Programmet innehåller en tilltro till människors förmåga till gemensam mobilisering, men också en insikt om att detta inte går av sig själv. Det behövs ett politiskt ledarskap och en demokratisk diskussion för att forma en ny berättelse om vad ett gott och hållbart välfärdssamhälle för alla är.

Vänsterpartiet är redo att aktivt och konstruktivt arbeta för att omställningen ska bli rättvis, hållbar och demokratisk. Vi är övertygade om att Stockholmsregionen kan gå före. I den här omställningsplanen visar vi hur. Varken vi eller planeten har råd att vänta.

¹¹⁶ <https://www.gu.se/sites/default/files/2021-09/2021.2%20Milj%C3%B6-och%20klimatopinion%20i%20Sverige%202020.pdf>, Miljö- och klimatopinion i Sverige 2020, SOM-institutet, hämtad 15 juni 2022

STOP
CLIMATE CHANGE

